

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

3
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926: 22
FÖRSVARSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

RÖRANDE

DEN EKONOMISKA FÖRSVARSBEREDSKAPENS ORGANISATION

AVGIVET DEN 28 OKT. 1926 AV
SÄRSKILT TILLKALLADE SAKKUNNIGE,
UTSEDDA PÅ GRUND AV KUNGL. MAJ:TS BESLUT
DEN 16 APRIL 1926

S T O C K H O L M
1 9 2 6

Statens offentliga utredningar 1926

Kronologisk förteckning

1. Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder av John Nordin jämte uppgifter angående arbetstiden i vissa länder, som sakna allmän lagstiftning rörande arbetstidens begränsning, sammanställda inom socialstyrelsen. Bihang 2 till socialstyrelsens den 2 november 1925 avgivna betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd. Norstedt. (4), 211 s. S.
2. Betänkande angående de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. Norstedt. 32 s. Ju.
3. 1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Betänkande med nytt förslag till militär tjänstepensionslag. Idun. 51 s. Fö.
4. Postverket. Kort översikt av dess historia, rörelse och organisation. Av M. Marcus. Tiden. (8), 68 s. Fi.
5. Utredning angående det svenska skolväsendets organisation. Norstedt. vij, 462, 151 s. E.
6. P. M. angående tättare tingssammanträden i häradsrätterna. Norstedt. 28 s. Ju.
7. Betänkande och förslag, avgivet den 12 maj 1926 av de jämlikt kungl. brev den 18 juni 1925 tillkallade sakkunniga för förenkling av förvaltningsorganisationen vid arméns högre och lägre truppförband. Norstedt. vj, 222 s. Fö.
8. Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Norstedt. 346 s. Ju.
9. Betänkande med förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvidliga m. fl. författningar. Norstedt. x, 184 s. S.
10. Betänkande med förslag angående gymnastiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor. Norstedt. vj, 141 s. E.
11. Betänkande och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg. Del 1. Flottans varv. Beckman. 143 s. Fö.
12. Förslag till handbok för svenska kyrkan. Uppsala, Almqvist & Wiksell. xij, 402 s. E.
13. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser), andra upplagan jämte tillägsbestämmelser. Norstedt. 44 s. K.
14. Tillägsbestämmelser (tillägg nr 1) till de den 27 mars 1924 fastställda normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser). Särtryck ur 1926: 13. Norstedt. 2 s. K.
15. Betänkande med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk. Norstedt. (2), 72 s. Ju.
16. Betänkande och förslag angående ordnandet av bagerisförhållandena i Göteborg. Göteborg. Handelstidningen. vj, 90 s. 15 pl. K.
17. Betänkande med förslag till lag angående åtgärder mot dryckenskap och fylleri. Idun. iv, 155 s. Ju.
18. Betänkande angående beskattning av inländska juridiska personers inkomst och förmögenhet. Marcus. 136 s. Fi.
19. Betänkande och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg. Del 2. Flottans stationer utom varven. Beckman. 116 s. 1 pat.-tab. Fö.
20. Betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation, arbetssätt och löneförhållanden m. m. Marcus. 203 s. Ju.
21. Utlåtande med förslag angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk. Thule. 35 s. Jo.
22. Betänkande rörande den ekonomiska försvarsberedskapens organisation. Beckman. 39 s. Fö.

Änn. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926: 22
FÖRSVARSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

RÖRANDE

DEN EKONOMISKA FÖRSVARSBEREDSKAPENS ORGANISATION

AVGIVET DEN 28 OKT. 1926 AV
SÄRSKILT TILLKALLADE SAKKUNNIGE,
UTSEDDA PÅ GRUND AV KUNGL. MAJ:TS BESLUT
DEN 16 APRIL 1926

STOCKHOLM 1926
K. I. BECKMANS BOKTRYCKERI
[2039 26]

STADT UND GEMEINSCHAFTS-VEREINIGUNG
VON KÖLN

BLATT

1890

DER KÖLNISCHEN VEREINIGUNG

VEREINIGUNG

VEREINIGUNG

VEREINIGUNG

Till

Statsrådet och Chefen för Kungl. Försvarsdepartementet.

UNDERTECKNADE, som den 4 maj 1926 tillkallats att såsom sakkunnige inom försvarsdepartementet utarbeta plan för den allmänna ekonomiska krigsberedskapens organisation, få härmed till fullföljande av detta uppdrag vördsamt överlämna bifogade, av oss utarbetade »Betänkande rörande den ekonomiska försvarsberedskapens organisation».

Mot vissa delar av betänkandet har undertecknad Swartz hyst från de övriga sakkunnige avvikande mening på sätt framgår av till betänkandet fogad reservation.

Jämlikt Herr Statsrådets förordnande den 23 juli 1926 har förste byråingenjören hos Kungl. Kommerskollegium G. Holmberger tjänstgjort såsom de sakkunniges sekreterare.

Stockholm den 28 oktober 1926.

AXEL HULTKRANTZ.

CARL ERIK SWARTZ
med reservation.

H. SÖDERBOM.

G. Holmberger.

BETÄNKANDE RÖRANDE DEN EKONOMISKA FÖRSVARSBEREDSKAPENS ORGANISATION.

I. Betydelsen av ekonomisk försvarsberedskap.

Frågans utveckling.

Behovet av effektiva försvarsförberedelser på det ekonomiska området, lika väl som på det militära, har tydligt framträtt genom erfarenheterna från världskriget. På ett slående sätt har ådagalagts, hurusom det moderna kriget utgör icke blott en kamp mellan väpnade styrkor utan i lika grad en kraftmätning mellan de stridande parterna i fråga om ekonomiska och industriella resurser. Påfrestningarna för samhällsekonomin och näringslivet bliva härigenom under ett nutida krig våldsammare än förr, och riskerna för ödesdigra rubbningar hava vuxit i samma mån som samhället genom industrialisering och specialisering blivit känsligare för störande inflytelser. Med hänsyn till dessa förhållanden hava i viss mån nya försvarsproblem uppstått, vilka för sin lösning kräva omsorgsfulla förberedelser och väl genomtänkta planer redan i fredstid. Strävandena måste härvid framför allt gå ut på att vinna nöjaktig beredskap i fråga om det militära försvarets materiella tillgodoseende samt att i krig trygga folkförsörjningen och det nationella arbetets fortgång.

Även om det egna landet icke indrages i pågående krig, kan det, såsom erfarenheten visat, utsättas för stora risker med avseende å folkförsörjningen. Särskilda förberedelser och anstalter krävas sålunda även under dessa förhållanden för att så vitt möjligt motverka uppstående rubbningar inom näringslivet. Någon meningsskiljaktighet torde numera knappast råda därom, att Sverige skulle under världskriget undgått nationalekonomiska förluster av betydande mått och vår befolkning besparats många besvärigheter och lidanden, därest på förhand utarbetade planer och förslag för statens in-gripande i det ekonomiska livet hade förelegat, innan den stora krisen 1914 utbröt.

Ekonomisk krigsberedskap eller — för att använda ett mera omfattande och här kanske riktigare uttryck — ekonomisk försvarsberedskap har också efter världskriget varit föremål för mycken uppmärksamhet i skilda länder. I England, Frankrike, Italien, Spanien och Amerikas Förenta Stater hava omfattande beredskapsarbeten utförts särskilt på det industriella området;

och såväl i dessa som i andra länder äro kommissioner eller kommittéer med mer eller mindre vidlyftiga program sysselsatta med hithörande uppgifter, för vilket ändamål också på flera håll högst betydande penningmedel ställts till förfogande. Då emellertid förhållandena inom de olika länderna med avseende å nationalekonomiska betingelser, industriella resurser, vederbörande statsorgans befogenhet och arbetsområden m. m. gestalta sig i högsta grad olika, så blir följden, att organisationen av den ekonomiska försvarsberedskapen i varje särskilt land måste få sin säregna karaktär. I betraktande härav och då ifrågavarande beredskapsarbeten för övrigt till stor del ligga inom den militära sekretessens områden, kan man vid uppbyggandet av en för vårt land lämpad ekonomisk försvarsberedskap icke direkt använda sig av utländska förebilder i fråga om organisationen.

Frågan om åtgärder för ekonomisk försvarsberedskap behandlades redan år 1915 av riksdagen med anledning av en kungl. proposition (nr 181) angående inrättandet av en permanent »rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen». Riksdagen anslöt sig därvid till ett uttalande av statsutskottet, som funnit syftet med propositionen i hög grad beaktansvärt, men likväl ansett den i ärendet förebragta utredningen icke vara av beskaffenhet, att riksdagen på grund av densamma kunde taga ståndpunkt till frågan om en permanent organisation. Riksdagen fann en omfattande förberedande undersökning av frågan nödvändig, varvid särskilt borde beaktas, huru de ursprungligen upprättade beredskapsplanerna lämpligen skulle kunna förnyas och fullständigas, så att de vid varje tidpunkt verkligen vore anpassade efter då rådande förhållanden.

En sådan utredning verkställdes också under åren 1915—1918 av en för ändamålet tillsatt, tillfällig kommission, den s. k. krigsberedskapskommissionen. Sistnämnda år avlämnade denna ett mycket omfattande betänkande i fem delar, behandlande olika specialområden av den ekonomiska beredskapen. I Del I av betänkandet diskuterades de organisatoriska frågorna och framhölls betydelsen av att en permanent rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen inrättades. Enligt betänkandet borde rikskommissionen bestå av en ordförande och fjorton ledamöter, varav fem fast avlönade och nio andra, representerande jordbruk, industri, kreditväsende m. fl. intresseområden. De fast avlönade ledamöterna skulle utgöras av:

- en chef för kommissionens kansli;
- en avdelningschef för livsmedelsfrågor;
- en avdelningschef för industriella frågor;
- en avdelningschef för finans- och kreditfrågor samt för national-ekonomiska och statistiska arbeten; samt
- en militär avdelningschef.

Kansliets personal skulle i övrigt utgöras av en sekreterare, en kvinnlig registrator och fyra kvinnliga kanslibiträden. För särskilt tillkallade sakkunniga upptogs ett belopp om 20,000 kronor. Sammanlagt beräknades rikskommissionens kostnader till 91,000 kronor för år.

Krigsberedskapskommissionens betänkande ledde emellertid icke till någon omedelbar framställning till riksdagen. I betraktande av att en av de viktigaste delarna av den ekonomiska försvarsberedskapen gäller *industriens* anpassning efter krigets krav, hade emellertid den år 1922 upplösta s. k. krigsmaterielkommissionen på sin tid föreslagit, att en särskild »industriberedskapskommission» skulle av Kungl. Maj:t tillsättas för tillvaratagande av dessa arbetsuppgifter. Så skedde även år 1924. Industrieredskapskommissionen, som sammansattes av cheferna för de centrala militära förvaltningarna samt cheferna för generalstaben, marinstaben och kommerskollegium ävensom verkställande direktörerna i ingenjörsvetenskapsakademien och Sveriges industriförbund, fick enligt sin instruktion till uppgift att verka för säkerställandet av den inhemska industriens förmåga att tillgodose de krav, som i krigstid komma att ställas på densamma ur såväl militär som allmän synpunkt. Till befrämjande av detta syfte skulle kommissionen åvägabrinda och understödja planmässigt samarbete mellan de militära förvaltningsmyndigheterna och näringslivets centralorgan.

I kungl. proposition, nr 50, till 1925 års riksdag angående försvarsväsendets ordnande behandlades ånyo frågan om statliga åtgärder för ekonomisk försvarsberedskap, dock utan att Kungl. Maj:t i samband därmed äskade anslag för omedelbara organisationsåtgärder. Föredragande departementschefen framhöll i propositionen, att beredskapsarbetet icke borde inskränkas allenast till den industriella beredskapen, utan borde förberedelserna avse hela det ekonomiska livet. Han kunde i sådant hänseende i stort sett ansluta sig till krigsberedskapskommissionens förslag om en rikskommission samt gjorde gällande, att för den händelse en sådan ny organisation komme till stånd, industrieredskapskommissionen borde på visst sätt inordnas under densamma. Med hänsyn till företagna löneregleringar efter den tidpunkt, då krigsberedskapskommissionens förslag avgavs, beräknades i propositionen, att årskostnaderna för rikskommissionen vid genomförd organisation skulle uppgå till 120,000 kronor. Under övergången till den nya försvarsorganisationen, då viss militär personal å övergångsstat borde kunna tagas i anspråk för arbete i kommissionen, ansågos de årliga kostnaderna kunna begränsas till omkring 90,000 kronor.

Första särskilda utskottet anslöt sig till det i propositionen angivna syftet med inrättandet av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen, men ansåg dock, att Kungl. Maj:t vid avlåtande av framställning om anslag för ifrågavarande ändamål borde taga under omprövning, huruvida kostnaderna icke kunde avsevärt nedbringas antingen genom en beskärning av den tänkta organisationen eller genom dennas ersättande med andra åtgärder.

Den 25 november 1925 ingick industrieredskapskommissionen till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari kommissionen dels framhöll behovet av en förnyad, allsidig utredning angående ett fristående organ för den allmänna ekonomiska krigsberedskapen, dels hemställde, att anslag måtte begäras av riksdagen såväl för inrättande av ett sekretariat i industrieredskapskommis-

sionen som för inrättande av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen.

Med anledning av vad sålunda förekommit bemyndigades chefen för försvarsdepartementet genom Kungl. Maj:ts beslut av den 16 april 1926 att tillkalla tre sakkunnige för att inom departementet biträda med utarbetande av plan för den allmänna ekonomiska krigsberedskapens organisation. Vid ärendets behandling inför Kungl. Maj:t uttalades av föredragande departementschefen, att vad det här gällde att undersöka vore

dels frågan om vilka uppgifter på lithörande områden, som borde tilldelas redan befintliga myndigheter och institutioner, ävensom vilka organisationsändringar inom dessa, som därav betingades,

dels frågan om lämpligaste sammansättningen av det eller de särskilda organ, som kunde finnas erforderliga för vissa grenar av ifrågavarande verksamhet samt för arbetets ledning och sammanhållning.

Organisationen borde icke erhålla större omfattning än som vore oundgängligen nödvändig.

Statsrådets uttalande har såsom direktiv meddelats de sedermera tillsatta sakkunnige.

II. Översikt av de arbeten, som krävas för landets ekonomiska försvarsberedskap.

För bedömande av huru den eller de institutioner lämpligen böra vara organiserade, vilka skola omhänderhava vårt lands ekonomiska försvarsberedskap, hava de sakkunnige ansett sig i första hand böra undersöka arten och beskaffenheten av alla de arbeten, som erfordras för trygghandet av beredskapen på ifrågavarande område.

Förberedelserna härutinnan torde i stort sett böra avse att, med utgångspunkt från sannolika behov i krigstid av varor och förnödenheter för försvarsväsendets förbrukning och för samhällslivets och folkförsörjningens trygghande, planlägga den mest effektiva användning av landets resurser i avseende å råvaror, industriella anläggningar, arbetskraft m. m. i och för tillgodoseende av nämnda behov. Till beredskapsarbetet hör även upprättandet av vissa planer för administrationens och lagstiftningens anpassning efter de extraordinära förhållanden, som vid krigstillfälle eller andra internationella förvecklingar kunna inträda.

Givet är, att vid dessa planläggningsarbeten hänsyn måste tagas till att landets normala handelsförbindelser med utlandet kunna vid olika tänkbara krigslägen gestalta sig väsentligt olika, varför beredskapsarbetet icke uteslutande får avse alternativet självförsörjning vid fullständig avspärning. Ävenledes är att märka, att de uppgjorda planerna måste bli till sin beskaffenhet väsentligt skiljaktiga, alltefter de ämnesområden, de behandla. Vissa planer böra, enligt de sakkunniges mening, givas form av mer eller mindre utförliga organisationsanvisningar och arbetsscheman för vederbö-

rande myndigheter och institutioner, andra åter huvudsakligen omfatta allmänna utredningar och promemorior, avsedda att ligga till grund för myndigheternas framtida överväganden och åtgärder. — Av stor vikt är, att de en gång verkställda utredningarna och uppgjorda planerna ständigt hållas à jour med tidsförhållandena genom att de antingen göras till föremål för en ständigt fortlöpande bearbetning eller ock underkastas successivt skeende revideringar.

De viktigaste av ifrågavarande planlägningsarbeten kunna inrubriceras under följande fem huvudgrupper:

- 1) planer berörande den industriella försvarsberedskapen;
- 2) planer rörande jordbruksnäringens och livsmedelsproduktionens upprätthållande och eventuella omläggning;
- 3) planer rörande eventuella regleringsåtgärder för konsumtionen av livsmedel, bränsle, kläder o. d.;
- 4) planer rörande arbetsmarknadens organisation, understödsväsendets ordnande m. fl. sociala anstalter i krigstid; samt
- 5) planer rörande finans- och kreditväsendets ordnande.

Vid sidan av dessa huvudgrupper av planer för den ekonomiska försvarsberedskapen tillkomma vidare planer rörande vissa lagstiftningsåtgärder på handels och försäkringsväsendets m. fl. områden. Delvis torde dessa ingå såsom integrerande delar i de förut berörda grupperna.

De sakkunnige vilja i detta sammanhang påpeka, att ehuru väl för överskådlighetens skull en uppdelning i olika grupper här gjorts av planlägningsarbetena för den ekonomiska försvarsberedskapen, dessa arbeten dock i stor utsträckning äro av den art, att de ingripa i varandra, så att planerna på det ena området icke kunna helt särskiljas från planerna på det andra. I vissa fall torde ifrågavarande beredskapsplaner komma att utgöra hela komplex av utredningar och arbetsscheman m. m., vilka, ehuru berörande olika grupper, måste behandlas och bearbetas i ett sammanhang och under gemensam ledning. Detta framgår även av följande närmare redogörelse för de arbetsuppgifter, som äro förbundna med de viktigare planerna.

1. Planer rörande den industriella försvarsberedskapen.

Dessa planer avse förberedelsearbetet för såväl *industriens omläggning i vissa delar för tillgodoseende av krigsmaktens behov av förnödenheter av olika slag* som även *industriens råvaruförsörjning* samt övriga åtgärder för *upprätthållande av den industriella driften i krig*. Ifrågavarande planer, som till stor del utgöras av tekniskt-ekonomiska utredningar, torde utan gensägelse vara de omfångsrikaste och de, som kräva det mesta arbetet för att ständigt hållas fullt aktuella. Krigsmaterielkommissionen utförde på sin tid ett förberedande arbete på detta område, vilket sedermera i viss mån fullföljts såväl av de militära förvaltningarna som av industrieredskapskommissio-

nen. Erfarenheterna från statens industrikommissions verksamhet åren 1914—1920 torde här ävenledes vara att bemärka. Mycket återstår emellertid alltjämt att utföra för planläggning och säkerställande av den industriella beredskapen. Till denna grupp av planer höra bl. a. följande arbeten:

a) Översikter och beräkningar över de sannolika *behoven av industriråvaror* såväl för tillgodoseende av försvarsväsendets krav å industriella färdigprodukter som för upprätthållande av annan oundgänglig samhällsverksamhet.

b) Utredningar och planläggning rörande *landets industriella råvaruförsörjning*, innefattande såväl inventeringar av landets viktigare råvaruresurser, deras fördelning och användning i produktionen, som även planläggning av vid krigsutbrott behövliga åtgärder för tillvaratagande av då befintliga förråd (utfärdande av exportförbud, besparingsföreskrifter, beslagsåtgärder o. d.); vidare undersökningar och planer beträffande möjligheten att i fråga om viktigare ämnen, varå tillgång ej finnes inom landet, tillgodose behoven genom import, lagring, upptagande av nya tillverkningar, utfinnande av ersättningsämnen o. d.

c) Utredningar och planläggning rörande *industriens förseende med kraft, bränsle, oljor o. d.* (eventuellt ransonering härav) med särskilt hänsynstagande till de industriföretag, som enligt vad nedan under d) säges äro avsedda för krigsmaterieltillverkning eller annan för samhällslivet oundgänglig produktion.

d) Tekniskt-statistiska undersökningar rörande *industriföretagens tillverkningsförmåga*, deras maskinutrustning och lämplighet i övrigt för omhändertagande av krigsmaterieltillverkning eller andra viktigare statsleveranser i krig; ävensom fastställandet av en *rationell uppdelning* av industriföretagen för utförande av de leveranser, som av olika militära och andra statsmyndigheter planeras.

e) Utarbetande av planer rörande *vid krigsutbrott avsedd tillverkning av krigsmateriel m. m.*, innefattande kontrakt om mobiliseringsleveranser, utredningar rörande omläggning, utvidgning och förflyttning av vissa viktigare fabrikationer (särskilt s. k. nyckelindustrier) m. m.

f) Utredningar och planläggning rörande *tillhandahållande av yrkesutbildad värnpliktig och civil arbetskraft* till de industriföretag, som avses för krigsmaterieltillverkning eller annan för samhällslivet oundgänglig produktion.

g) Utarbetande av organisations- och mobiliseringsplaner jämte instruktioner m. m. för det organ, som skall omhändervä *ledningen och övervakandet av den industriella verksamheten i krig* (motsvarande de förutvarande industri- och handelskommissionerna).

I nära anslutning till eller såsom ett led uti de arbetsuppgifter, som beröra den industriella försvarsberedskapen, står även *uppgörandet av register å högre kvalificerad teknisk arbetskraft* jämte planer för ingenjörernas utnyttjande för olika uppgifter inom försvarsväsendet och krigsindustrin.

2. Planer rörande jordbruksnäringens och livsmedelsproduktionens upprätthållande och eventuella omläggning.

Beträffande denna grupp av förberedelseplaner gjorde krigsberedskapskommissionen på sin tid ett grundläggande utredningsarbete (Del IV av kommissionens betänkande), vilket arbete dock numera kräver en mer eller mindre fullständig revidering. Enligt nämnda kommissions betänkande

måste vissa kompletterande utredningar verkställas på området i fråga, varjämte särskilda planer för krigsberedskapens tryggande borde utarbetas och vidmakthållas. Bland hithörande arbetsuppgifter märkas följande:

a) Utredningar rörande åtgärder för *jordbrukets befrämjande i krig*, dess tillgodoseende med gödselmedel vid avbrytande av importen, dess förseende med redskap och andra förnödenheter m. m.

b) Utredningar och planläggning rörande *reglering av livsmedelsproduktionen*, åstadkommande av ökad brödsädes- och potatisodling o. s. v., ävensom angående statligt förfogande över samt lagring av vissa varor m. m.

c) Planläggning rörande en med hänsyn till fodermedelsbrist eventuellt erforderlig, *hastig reduktion av kreatursbeståndet* (alternativt före och efter betestiden) och därmed sammanhängande åtgärder från statens sida.

3. Planer rörande regleringsåtgärder för konsumtionen av livsmedel, bränsle, kläder o. d.

Hithörande planlägningsarbeten behandlas ävenledes i krigsberedskapskommissionens betänkande Del IV. Till grund för förberedelsearbetet på detta område måste emellertid, enligt de sakkunniges mening, framför allt läggas de rika erfarenheter, som på sin tid vunnos inom folkhushållningskommissionen samt, ehuru i mindre grad, inom industrikommissionen och bränslekommissionen. Ifrågavarande planer, som till väsentlig grad röra sig om administrativa organisationsfrågor i samband med ransonering, omfatta bl. a. följande arbetsuppgifter:

a) Utredningar och planläggning rörande alla de statliga åtgärder, *utfärdande av exportförbud, inventeringar, påbud om statligt förfogande, prisreglering, lagringsanordningar m. m.*, vilka kunna erfordras i samband med reglering av konsumtionen av livsmedel, beklädnadsartiklar, bensin, fotogen m. fl. förbrukningsartiklar ävensom utarbetande av planer för *ett snabbt genomförande av ransoneringen*, såsom planer för tryckning och distribution av ransoneringskort, kungörelser m. m.

b) Uppgörande av organisations- och mobiliseringsplaner jämte instruktion m. m. för det organ, som skall omhändervä den centrala *ledningen av anordningarna för folkförsörjningen i krig* (motsvarande förutvarande folkhushållningskommissionen).

c) Planläggning rörande tillsättandet och organisationen av alla de *lokala institutioner och organ*, nämnder, byråer m. m., vilka skola omhändervä ransoneringen, ävensom utarbetande av instruktioner, redovisnings- och kontrollföreskrifter o. d. för desamma.

4. Planer rörande arbetsmarknadens organisation, understödsväsendet m. fl. sociala anstalter.

Krigsberedskapskommissionens betänkande Del V innehåller ett mycket omfattande och grundligt utredningsarbete i fråga om den s. k. »sociala krigsberedskapen». Bl. a. föreligga utarbetade förslag till lagar och förordningar rörande arbetsförmedlingsverksamheten i krig samt rörande allmän tjänsteplikt, rörande krigsunderstöd (innefattande arbetslöshets- och mobiliseringsunderstöd) ävensom rörande hyresunderstöd m. fl. Grunderna för

den ekonomiska försvarsberedskapen på det sociala området torde härmed vara jämförelsevis fullständigt klarlagda.

Till följd av ändrade förhållanden torde emellertid numera en del jämkningar och omarbetningar av krigsberedskapskommissionens förslag vara nödvändiga. Ävenledes erfordras vissa kompletterande planlägningsarbeten i fråga om den sociala skyddslagstiftningen m. m. Arbetsuppgifterna på ifrågavarande område torde sålunda huvudsakligen omfatta:

a) Revidering och fullständigande av *krigsberedskapskommissionens planläggning* av åtgärder för den sociala försvarsberedskapens ordnande;

b) Uppgörande av mobiliseringsplaner jämte instruktion m. m. för det organ, som skall omhänderväsa den centrala *ledningen av den sociala försvarsberedskapen* (den i krigsberedskapskommissionens förslag s. k. »riksarbetsnämnden»).

5. Planer rörande finans- och kreditväsendets ordnande samt vissa andra krigsekonomiska lagstiftningsåtgärder m. m.

Planlägningsarbetet på dessa områden behandlas i krigsberedskapskommissionens betänkande Del II; försäkringsväsendet i Del III. Utarbetade förslag till lagar och förordningar föreligga här beträffande bl. a. riksbankens sedelutgivning, myntväsendet, bankrörelsen, upprättandet av krigskreditbank och krigskreditkassor, beträffande moratorielagstiftning, lagstiftning om krigstestamenten, om förbud mot vissa förmögenhetsrättsliga avtal m. m. ävensom rörande försäkringsverksamheten i krig. Alla dessa författningsförslag kräva emellertid numera en omfattande revidering och komplettering. Vid sidan härav erfordras även planläggning av vissa organisations- och verkställighetsåtgärder för tryggnad av finans-, kredit- och försäkringsväsendets funktionerande i krig. På ifrågavarande områden märkas sålunda bl. a. följande arbetsuppgifter:

a) Revidering och fullständigande av *krigsberedskapskommissionens förslag till lagar och förordningar* m. m. på det krigsekonomiska området.

b) Utarbetande av planer rörande *rikets penningväsende i krig, planläggning av krigslån* m. fl. statsfinansiella åtgärder.

c) Planläggning rörande *den enskilda bankrörelsens anpassning till krigsförhållanden*, rörande igångsättandet av krigskreditanstaltens verksamhet m. m.

*

Den nu lämnade redogörelsen rörande vissa arbetsuppgifter sammanhängande med planläggningen av landets ekonomiska försvarsberedskap kan givetvis icke göra anspråk på att vara uttömmande. Av densamma torde dock framgå, att icke oväsentliga partier av ifrågavarande försvarsförberedelser utgöras av *dels* vad man skulle kunna kalla författningsarbete (utarbetande och revidering av förslag till lagar och förordningar av olika slag), *dels* rent organisatoriska arbeten (uppgörandet av sammansättnings- och mobiliseringsplaner samt instruktioner för alla de institutioner, kommissioner, nämnder och byråer, som måste upprättas i krig). Uppenbart är, att nämnda båda

slag av arbeten äro av beskaffenhet att vid planläggningens första början, då allt skall nyskapas och nyorganiseras, kräva mycken omtanke och tid; men när planerna väl en gång äro färdiga, bör det årligen återkommande gransknings- och revisionsarbetet här bliva jämförelsevis enkelt. Stora delar av de utarbetade planerna kunna kanske under flera år icke påfordra någon som helst förändring.

Enligt den lämnade redogörelsen ingå även bland planläggningsarbetena åtskilliga statistiskt-ekonomiska utredningar ävensom ingenjörtekniska utredningar och därmed sammanhängande planer rörande omläggning eller förflyttning av industrier o. d. I fråga om dessa slags arbeten är att observera, att de år från år timade förändringarna, särskilt på de industriella och tekniska områdena, ofta nog kunna vara av det slag, att de uppgjorda planerna behöva i större eller mindre grad omarbetas. Vidmakthållandet av ifrågavarande delar av beredskapsplanerna i fullt aktuellt skick torde därför kräva jämförelsevis mera tid och arbete.

Slutligen omfattar den ekonomiska försvarsberedskapen ytterligare ett särskilt slag av arbeten, nämligen vissa myndigheters träffande av direkta avtal och uppgörelser om tillverkningar och leveranser i krigstid. Beträffande hithörande åtgärder må endast påpekas, att det ligger i sakens natur, att avtalen tid efter annan måste förnyas.

III. Huru böra arbetena rörande den ekonomiska försvarsberedskapen uppdelas på olika myndigheter och institutioner?

Sedan i det föregående en översikt lämnats av de viktigaste uppgifter, som sammanhånga med vårt lands ekonomiska försvarsberedskap, övergå de sakkunnige nu till att undersöka, huru arbetet för lösandet av dessa uppgifter i stort sett bör organiseras. Härvid hava de sakkunnige, i överensstämmelse med mottagna direktiv, ansett sig böra i första hand undersöka, i vilken omfattning arbetsuppgifter rörande den ekonomiska försvarsberedskapen lämpligen kunna och böra överlåtas åt redan befintliga myndigheter och institutioner, för att därefter upptaga till behandling frågan om den lämpligaste sammansättningen av den eller de institutioner, som återstående arbetsuppgifter skola påvila. Att ett centralorgan, en rikskommission, under alla förhållanden erfordras för arbetenas ledning och sammanhållning, har av krigsberedskapskommissionen kraftigt betonats, något vartill de sakkunnige vilja redan nu uttala sin fulla anslutning.

När det gäller att på lämpligt sätt fördela den mångfald uppgifter, som innefattas i den ekonomiska försvarsberedskapen, torde den analys av uppgifternas art och beskaffenhet, som verkställes i slutet av nästföregående kap. (sid. 12 och 13), kunna tjäna till ledning. Såsom därav framgår, lära beredskapsarbetena med hänsyn till sin natur i stort sett tillhöra något av följande fem kategorier, nämligen

- 1) författningsarbete (utarbetande och revidering av förslag till lagar, förordningar o. d.);
- 2) organisatoriska arbeten (uppgörande och revidering av sammansättnings- och mobiliseringsplaner jämte instruktioner för kristidsinstitutioner m. m.);
- 3) statistiskt-ekonomiska utredningar;
- 4) ingenjörtekniska och vetenskapliga utredningar; samt
- 5) uppgörande av avtal om krigsleveranser.

Vad först beträffar det under 1) angivna författningsarbetet, hålla de sakkunnige före, att utarbetandet av nya förslag till lagar och förordningar rörande den ekonomiska försvarsberedskapen bör såsom regel ske genom centralorganets, den nyssnämnda rikskommissionens, försorg, som för ändamålet anlitar särskilt tillkallade författningsexperter på resp. ämnesområden. Övervakandet av att dylika författningsförslag ständigt äro fullt aktuella torde åter, allt efter omständigheterna, kunna ombesörjas antingen av det ämbetsverk, som närmast beröres av författningen i fråga, eller ock av rikskommissionen. Skyldigheten att draga försorg om erforderliga revideringar torde i varje fall böra påvila nämnda kommission.

Beträffande de under 2) nämnda organisatoriska arbetena hava de sakkunnige kommit till den uppfattningen, att det första utarbetandet av planerna i allmänhet bör verkställas genom särskilt utsedda delegerade, exempelvis en tjänsteman från rikskommissionen och en från det ämbetsverk, som närmast beröres av arbetet i fråga. Den sedermera skeende årliga revideringen av organisations- och mobiliseringsplanerna torde däremot i regeln kunna ombesörjas av vederbörande ämbetsverk.

De under 3) upptagna statistiskt-ekonomiska utredningarna, vilka i stort sett avse införskaffande och bearbetning av för rikskommissionens arbeten erforderliga uppgifter, synas lämpligen böra utföras av vederbörande ämbetsverk. Ifrågavarande utredningar böra givetvis verkställas i anslutning till verkens allmänna statistik och efter samråd med rikskommissionen.

De under 4) angivna ingenjörtekniska och vetenskapliga utredningarna äro däremot av sådan speciell art, att arbetet härmed i allmänhet lämpligast ombesörjes genom rikskommissionen med tillhjälp av inom eller utom statsförvaltningen befintlig sakkunskap.

Slutligen synes huvuddelen av arbetet med de under 5) berörda krigsleveransavtalen böra — sedan rikskommissionen bl. a. med ledning av nyssnämnda ekonomiskt-statistiska utredningar verkställt en fördelning av industriföretagen på de olika myndigheterna — åligga vederbörande militära eller civila ämbetsverk.

Ledningen av beredskapsarbetena samt övervakandet, att dessa bliva enhetligt och följdriktigt utförda, bör, såsom redan antytts, åligga rikskommissionen. På denna torde också ankomma att verkställa, eventullt genom tillkallade experter, alla övriga arbeten, som av olika skäl icke lämpligen kunna utföras genom någon av de bestående myndigheterna eller institutionerna.

Sedan de sakkunnige sålunda angivit de allmänna riktlinjer, efter vilka en uppdelning av arbetsuppgifterna i princip synes böra ske, skall nu under-

sökas, huru denna arbetsfördelning gestaltar sig i fråga om de därav särskilt berörda ämbetsverken. Vid undersökningen skall den i Kap. II angivna indelningen i huvudgrupper av planer följas.

Vad då först beträffar *planerna för den industriella försvarsberedskapen*, så är det uppenbart, att *kommerskollegium* både bör och kan i fråga om hithörande arbeten lämna en mycket värdefull medverkan. Enligt gällande instruktion för ämbetsverket har detta till åliggande att bl. a. följa utvecklingen av rikets industri och bergshantering och efter omständigheterna vidtaga åtgärder för befrämjandet av dessa näringar. Det synes då ligga i sakens natur, att ämbetsverket även bör ägna uppmärksamhet och taga verksam del i de arbeten, som avse upprätthållandet av den industriella verksamheten i krig. Ser man närmare på hithörande frågor, står det klart, att såväl vid uppgörandet av generalöversikterna rörande råvarubehoven som i fråga om planläggningen av den industriella råvaruförsörjningen i krig ett väsentligt material bör kunna ställas till förfogande av kollegiet. I vad mån bearbetningen av detta material skall ske inom ämbetsverket och huruvida utredningarna i övrigt för nämnda planläggning böra helt eller delvis ombesörjas av detsamma, äro spörsmål, som, enligt de sakkunniges mening, böra avgöras efter överenskommelse mellan kollegiet och rikskommissionen. Samma torde böra bli förhållandet i fråga om utredningarna rörande industriens förseende med kraft, bränsle och olika driftsförnödenheter i krigstid. Någon tveksamhet torde däremot knappast råda om, att införskaffandet av vissa uppgifter rörande industriföretagens tillverkningsförmåga lämpligast bör ske i samband med kommerskollegii näringsstatistiska arbeten, även om rikskommissionen därjämte komme att anlita de utvägar, som stå till buds jämlikt lagen den 9 april 1926 angående skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m. Slutligen anse de sakkunnige ändamålsenligt, att omsorgen att träffa förberedelser för organiserandet av den institution, som i krigstid skall omhändervha det statliga överinseendet över handel och industri, tilldelas kommerskollegium, som med andra ord skulle utgöra det mobiliserande organet för en statens industri- och handelskommission. Planerna härför utarbetas och revideras under samarbete med rikskommissionen i enlighet med de ovanberörda allmänna principerna.

I fråga om *planerna rörande jordbruket och livsmedelsproduktionen i krig* träder *lantbruksstyrelsen* i förgrunden såsom det organ, på vilket det främst torde ankomma att medverka vid beredskapsarbetena. Jämlikt gällande instruktion åligger det nämnda styrelse bl. a. att vidtaga eller föreslå åtgärder för befrämjande av lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen. Enligt samma tankegång, som ovan berörts i fråga om kommerskollegium, bör då styrelsens uppmärksamhet lämpligen också avse dessa näringars upprätthållande och eventuella omläggning i krig. Vid utredningarna på detta område blir den sakkunskap, som är företrädd inom lantbruksstyrelsen, till ovärderlig nytta. Vad angår själva utarbetandet av planerna för jordbrukets vidkommande, brödsädsproduktionens främjande o. s. v., så borde detta ar-

bete, i överensstämmelse med vad förut sagts, verkställas genom särskilda delegerade. Revideringen och granskningen av utredningarnas aktualitet borde däremot sedermera såsom regel ske genom lantbruksstyrelsens försorg. Samråd med rikskommissionen får dock förutsättas äga rum i behöflig utsträckning.

Beträffande såväl *planerna för allmän konsumtionsreglering* som *planerna rörande arbetsförmedling och understödsväsende m. m.* är självfallet *socialstyrelsen* den institution, som besitter den största sakkunskapen och som är bäst skickad att uppbära en del av beredskapsarbetena. Instruktionen för detta ämbetsverk innefattar också åligganden, som sammanfalla med eller stå nära den verksamhet på försvarsberedskapens område, som det här är frågan om. Såsom framgår av det förut anförda torde planerna för ransonering av livsförnödenheter m. m. såväl som den s. k. sociala krigsberedskapen till väsentlig del omfatta rent organisatoriska arbeten. Uppläggandet av alla hithörande organisationsplaner jämte instruktioner m. m. blir säkerligen ett tidskrävande arbete för vederbörande delegerade; sedermera torde emellertid de årligen återkommande revideringarna icke bliva synnerligen betungande. Enligt de sakkunniges mening borde socialstyrelsen förutom nämnda revideringsarbeten hava till åliggande att förbereda upprättandet av de båda centrala statsinstitutioner, som vid krig måste inrättas för att hava överinseendet över respektive folkförsörjningens och arbetsmarknadens organisation, d. v. s. omhänderhava mobiliseringsplanerna för en statens folkushållningskommission och en »riksarbetsnämnd». Planläggningen torde böra ske under samarbete med rikskommissionen.

Vad slutligen angår den sista stora gruppen av planlägningsarbeten, den som rör *finans- och kreditväsendets ordnande*, så hava de sakkunnige funnit nödvändigt, att dessa frågor till väsentlig del behandlas inom *riksbanken* och *riksgäldskontoret*. Särskilt gäller detta i fråga om förberedandet av dessa institutioners egen verksamhet i krigstid, frågor om upptagande av krigslån o. d. Revidering av de uppgjorda förslagen till lagar och förordningar m. fl. hithörande ärenden torde böra ske i samråd med rikskommissionen samt representanter för det privata kreditväsendet. Rikskommissionen kan givetvis icke i fråga om riksdagens här nämnda båda verk på samma sätt som beträffande Kungl. Maj:t underställda myndigheter utöva initiativ och samverkan, men det torde ändock få förutsättas, att kommissionen kan beredas tillfälle till nära förbindelse med nämnda institutioner för samråd rörande försvarsberedskapens synpunkter.

Givet är, att utöver de nu berörda institutionerna även andra statens verk och inrättningar måste taga befattning med den ekonomiska försvarsberedskapen. Å ena sidan äro härvid att märka de materialförbrukande militära och civila myndigheter, vilkas behov måste tryggas medelst förberedda krigsleveranser och vilka därigenom kunna sägas intaga i viss mån en särställning i systemet. Å andra sidan komma här i fråga sådana ämbetsverk som t. ex. domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, kommunikationsverken m. fl., vilka alla hava positiva uppgifter att fylla i det ekonomiska livet. De särskilda för-

beredelser, som dessa myndigheter måste vidtaga för tryggheten av samhälls-ekonomi och näringsliv i krigstid, äro dock av förhållandevis begränsad omfattning. Möjligen kan för domänstyrelsen — som enligt de sakkunniges mening bör hava till åliggande att i samråd med rikskommissionen handlägga vissa planer rörande bränsleanskaffning i krig — arbetet bliva något mera omfattande. I varje fall torde dock vad ovan sagts om arbetenas organisation, samverkan med rikskommissionen o. s. v., gälla beträffande alla ifrågakommande myndigheter. Det må tilläggas, att dessa myndigheters förberedelsearbeten i åtskilliga fall torde mera få karaktären av administrativ än ekonomisk försvarsberedskap.

*

Såsom framgår av den nu lämnade framställningen, hävda de sakkunnige den uppfattningen, att vissa slag av arbetsuppgifter för den ekonomiska försvarsberedskapen böra och kunna påläggas redan bestående myndigheter och institutioner. I själva verket torde denna myndigheternas medverkan i arbetet vara en förutsättning för, att de skola kunna bereda sig till utförande av en mängd åligganden, som de enligt de sakkunniges mening icke lära undgå vid krigstillfälle. För övrigt tala både kostnadsskäl och organisationshänsyn för, att inom olika statliga organ förefintliga insikter och kunskaper på ifrågakommande områden tillvaratagas och utnyttjas, liksom det material av statistisk och annan art, som redan må förefinnas eller av andra skäl införskaffas och vidmakthålles inom statsförvaltningen, blir ställt till förfogande för den ekonomiska försvarsberedskapens syften.

Ett enligt de sakkunniges mening betydelsefullt led i den tänkta organisationen är den principen, att mobiliseringsförberedelserna för de institutioner, som vid krigstillfälle måste upprättas för omhänderhavande av vissa svårösta samhällsproblem, åläggas de bestående ämbetsverk, vilka enligt gällande instruktioner hava närmast motsvarande verksamhetsområden. Genom en dylik anordning böra improvisationens olägenheter i möjligaste mån undvikas. Kristidsorganisationerna komma att organiskt växa fram ur deras rätta miljö, i det att någon del av ämbetsverkens personal givetvis kommer att vid krigstillfälle överflyttas till desamma; och på så sätt tillföras dessa organisationer redan från början en välbehövlig tjänstemannarutin samt sakkunskapen hos just de personer, som tagit verksam del i planläggningsarbetena. Tydligt är, att ett sådant organisationsförfarande också tjänar till att i fredstid stärka känslan av ansvar inför försvarsberedskapens krav.

En förutsättning för, att ifrågakommande delar av beredskapsplanerna skola kunna påläggas de berörda ämbetsverken, är emellertid å ena sidan, att dessa erhålla sakkunnigt biträde och hjälp vid det mera krävande första utarbetandet av planerna samt beträffande sådana mobiliseringstekniska detaljer, vari deras tjänstemän sakna erfarenhet. Å andra sidan framstår som ett oundgängligt villkor för den ifrågasatta anordningen, att ett sammanhållande och ledande organ förefinnes, vilket har befogenhet att taga del av

alla ämbetsverkens åtgärder rörande den ekonomiska försvarsberedskapen och effektivt kan övervaka, att behövliga revideringar av planerna verkligen komma till utförande. Såsom framgår av det föregående hava de sakkunnige tänkt sig, att dessa båda villkor skulle bli uppfyllda genom inrättandet av en rikskommission för den ekonomiska försvarsberedskapen, som innehar överledningen av alla hithörande angelägenheter och vilken skulle, särskilt under de första åren, lämna de olika ämbetsverken erforderligt biträde i deras arbete genom att tillfälligt ställa till deras förfogande sakkunnig arbetskraft, antingen kommissionens egna tjänstemän eller särskilt tillkallade militära eller civila experter.

Emellertid kvarstår alltid frågan, huruvida icke något eller några av ämbetsverken, utöver sådant tillfälligt sakkunnigt biträde, skulle behöva någon personalförstärkning för lösandet av de uppgifter rörande den ekonomiska försvarsberedskapen, som enligt det ovanstående skulle påläggas dem. Efter övervägande av alla på denna fråga inverkan faktorer, arbetenas beskaffenhet och art m. m., hava de sakkunnige kommit till den uppfattningen, att — när man bedömer frågan på lång sikt, d. v. s. sedan de första årens planlägnings- och nydaningsarbeten äro över — det endast är kommerskollegium, som möjligen kan ifrågasättas att behöva någon personalförstärkning för ändamålet. Innan direkt erfarenhet föreligger i fråga om huru samarbetet mellan kollegiet och rikskommissionen utvecklar sig, torde det emellertid icke vara möjligt att med bestämdhet uttala sig om, huruvida och i vilken utsträckning extra arbetskraft inom kollegiet kan bli oundgängligen erforderlig. Man torde dock kunna utgå ifrån, att ifrågavarande extra arbetskraft skall kunna begränsas till visst tillfälligt biträde å de byråer inom kollegiet, som närmast komma att beröras av beredskapsarbetet.

Vad därefter beträffar de militära förvaltningsmyndigheternas befattning med frågor rörande den ekonomiska försvarsberedskapen, torde få erinras, att dessa myndigheter under de senaste 8 å 10 åren utfört ett högst betydelsefullt organisations- och planlägningsarbete särskilt rörande den industriella beredskapen, där myndigheterna bl. a. hava att ordna de i tekniskt hänseende ofta mycket omfattande krigsleveransavtalen ävensom att förbereda de i anspråk tagna firmornas tillgodoseende med personal m. m. vid mobilisering. Enligt vad de sakkunnige inhämtat, lära emellertid vidsträckta arbetsområden här ännu återstå att bearbeta, vartill kommer, att de uppgjorda planernas vidmakthållande med hänsyn till teknikens framsteg och de ofta inträffande förändringarna inom industrien tager mycken tid och arbete i anspråk.

Genom 1925 års försvarsordning hava ifrågavarande militära myndigheter i viss utsträckning erhållit särskild personal för ledningen av berörda arbeten ehuru väl icke i den omfattning, varom myndigheterna på sin tid gemensamt hemställt. Därjämte hava särskilda anslagsmedel ställts till deras förfogande för bestridande av med arbetena förenade kostnader.

Någon inskränkning av det ovan berörda beredskapsarbete för industriens krigsorganisation, som påvilar de militära förvaltningsmyndigheterna, skulle ej komma att ske genom inrättande av ett särskilt organ för den allmänna

ekonomiska försvarsberedskapen. Tvärtom hava de sakkunnige ansett sig böra förutsätta, att rikskommissionen skulle för vissa delar av sin verksamhet få påräkna ett icke oväsentligt stöd genom nämnda myndigheters personal- och anslagsresurser på ifrågavarande område. De sakkunnige anse det därför vara av synnerlig vikt, att erforderliga arbetskrafter och anslagsmedel i fortsättningen ställas till de militära förvaltningsmyndigheternas förfogande för här avsett ändamål.

*

Innan de sakkunnige lämna frågan, huru arbetena för den ekonomiska försvarsberedskapen böra uppdelas på olika myndigheter och institutioner, torde böra påpekas, att industriberedskapskommissionen i sin förutberörda skrivelse av den 25 november 1925 gav uttryck åt den tanken, att — i den mån nämnda arbeten icke kunde påläggas bestående myndigheter — de borde fördelas på tre fristående kommissioner, nämligen en för industriens krigsorganisation, en livsmedelsförsörjningskommission samt en över dessa stående rikskommission, vilken sistnämnda bl. a. skulle handlägga alla sådana ärenden, som icke behandlas av någon av de andra båda kommissionerna. De sakkunnige hava tagit denna föreslagna lösning av organisationsproblemet under omprövning, men funnit, att även om förslaget vid första påseendet kan synas tilltalande, detta dock, efter ett närmare skärskådande av alla på frågan inverkande faktorer, näppeligen kan förordas. Såväl organisatoriska skäl som kostnadsskäl tala emot detsamma. Ty såsom här förut påvisats, gripa de olika slagen av beredskapsplaner och utredningar så intimt in i varandra, att de icke kunna helt särskiljas; den industriella försvarsberedskapen påverkar exempelvis på många sätt jordbruksnäringen, och konsumtionsregleringen måste ordnas enhetligt för födoämnen och industriprodukter, o. s. v. Detta gör, att ett uppdelande på skilda kommissioner av planläggningsarbetet på förslaget sätt oundgängligen måste medföra dubbelarbete på flera punkter samt framskapa krav på en särskilt förmedlande verksamhet, för att kommissionerna icke skola på stridiga sätt lösa samhörande problem. Följden härav blir ökad kommissionspersonal med ty åtföljande stegrade kostnader. Härtill kommer, att enligt industriberedskapskommissionens förslag den ena kommissionen finge uppgifter, som permanent kräva mycket arbete, medan den andras uppgifter bleve av den art, att arbetet visserligen under de första åren bleve betydande, men därefter sannolikt så begränsat, att det kan ifrågasättas om personalen kunde få full sysselsättning.

Dessa olägenheter undanröjas, om beredskapsarbetena enhetligt omhändervas av en och samma kommission. Verksamheten kan nämligen då så organiseras, att sedan den första planläggningsperioden väl är över, de erforderliga revideringarna företagas successivt inom olika grupper av planer året runt.

På grund av det nu anförda anse de sakkunnige den riktigaste lösningen vara, att endast *en* kommission omhänderhar den ekonomiska försvarsbered-

skapen. Följaktligen bör, sedan en rikskommission upprättats för ändamålet, den nuvarande industriberedskapskommissionen upplösas och dess uppgifter i lämplig utsträckning överlämnas till rikskommissionen.

IV. Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap.

I likhet med krigsberedskapskommissionen hålla de sakkunnige före, att den institution, som skall omhänderhava ledningen av vårt lands ekonomiska försvarsförberedelser, bör givas formen av en fristående kommission, i vilken olika intressen inom samhällslivet äro representerade. Kommissionen bör lämpligen benämnas *rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap*.

I fråga om kommissionens *sammansättning* är emellertid de sakkunniges uppfattning i någon mån skiljaktig från krigsberedskapskommissionens förslag. De sakkunnige anse det vara av största vikt, att, jämte näringsintressena, även statsförvaltningen blir företrädad inom rikskommissionen. Verksamheten inom kommissionen kommer nämligen, såsom i det föregående visats, att i avsevärd utsträckning bestå uti ett sammanhållande och övervakande av inom olika statens verk utförda arbeten; och givet är, att samförstånd och samarbete härvid skulle i hög grad främjas, om dessa ämbetsverks chefer ägde deltaga i kommissionens förhandlingar. Eventuella meningsskiljaktigheter angående vilka delar av planlägningsarbetena, som böra handläggas av ämbetsverken, och vilka kommissionen själv bör ombesörja, kunna givetvis lättare utjämnas vid personliga överläggningar inom kommissionen än genom skriftväxling. För övrigt torde erfarenheterna från industriberedskapskommissionen tala ett tydligt språk angående nyttan av att cheferna för olika statens verk träffa samman för att jämte representanter för näringslivet dryfta hithörande gemensamma frågor.

För undvikande av att rikskommissionen genom berörda anordning skall bli otympligt stor, hava de sakkunnige tänkt sig den lösningen, att endast cheferna för sådana statsinstitutioner, som i större utsträckning beröras av kommissionens arbeten, böra ingå såsom ordinarie ledamöter i densamma, under det att cheferna för övriga ifrågakommande statens verk skulle såsom »extra ledamöter» taga säte och stämma i kommissionen allenast, när ärende behandlas, som särskilt berör vederbörande ämbetsverks förvaltningsområde. Även andra åtgärder måste emellertid vidtagas för att göra kommissionen smidigare och underlätta dess arbeten. Sålunda torde kommissionens ledamöter lämpligen böra uppdelas på olika arbetsutskott, vilka självständigt handlägga och avgöra vissa slag av ärenden; och vidare bör föreskrivas, att chef för statsinstitution, vilken är ledamot av kommissionen, äger rätt att vid förfall låta sig där representeras genom underställd befattningshavare.

Med utgångspunkt från nu berörda organisationsprinciper hava de sakkunnige funnit, att rikskommissionen lämpligen borde sammansättas på följande sätt.

Kommissionen består av en ordförande och tolv ordinarie ledamöter ävensom extra ledamöter.

Ordföranden utses av Kungl. Maj:t. På denna post måste enligt de sakkunniges mening stå en person med stor auktoritet och erfarenhet i allmänna värv, vilken därjämte kan ägna icke oväsentlig tid åt kommissionens verksamhet. Han bör leda förhandlingarna icke blott vid plenarsammanträden utan i allmänhet även inom utskotten och skall i övrigt övervaka och följa arbetenas gång. Genom personligt inflytande bör han söka underlätta och förmedla samarbetet mellan olika verk och inrättningar rörande den ekonomiska försvarsberedskapen.

De *ordinarie ledamöterna* skulle utgöras av: generalfälttygmästaren, chefen för generalstabens och chefen för marinförvaltningen ävensom cheferna för kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och socialstyrelsen; vidare en representant för envar av följande institutioner: riksbanken, ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund och Sveriges allmänna lantbrukssällskap, dessa utsedda av Kungl. Maj:t på förslag av vederbörande institutioner; samt slutligen två ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t på förslag av de förutnämnda ledamöterna. Genom att valet av de båda sistnämnda sker efter det att de övriga ledamöterna äro utsedda, vinnes möjlighet att komplettera kommissionen med sådana krafter ur näringslivet, som med hänsyn till de redan utsedda kunna anses mest behöfliga för kommissionens mångomfattande verksamhet.

Såsom *extra ledamöter* skulle efterföljande chefer för statsinstitutioner äga att deltaga i kommissionens förhandlingar, en var då ärende där behandlas, som hänför sig till hans speciella verksamhetsområde, nämligen: chefen för fortifikationen, generalintendenten, generalfältläkaren, generalkrigskommissarien, chefen för marinstaben, chefen för flygvapnet; cheferna för medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, generaltullstyrelsen och domänstyrelsen ävensom bankinspektören samt chefen för statistiska centralbyrån. Samma ställning som extra ledamot borde även tillkomma en representant för riksgäldskontoret, utsedd av kontorets fullmäktige.

Beträffande *arbetssättet* inom kommissionen äro de sakkunnige, såsom redan förut antytts, av den uppfattningen, att ärendenas handläggning och avgörande bör ske dels vid plenarsammanträden, dels inom arbetsutskott. Vid plenarsammanträde torde endast böra handläggas viktigare, principiella ärenden samt frågor rörande kommissionens organisation och ekonomi. Övriga ärenden, d. v. s. det stora flertalet frågor, avgöras vid sammanträden med de olika arbetsutskott, vari kommissionen uppdelar sig.

Vid övervägande av frågan, huru uppdelningen på dylika arbetsutskott lämpligen bör genomföras, hava de sakkunnige kommit till den uppfattningen, att en rationell indelning av kommissionen på fasta avdelningar eller utskott med bestämt avgränsade ämnesområden, t. ex. för industriärenden, livsmedelsärenden, finansfrågor o. s. v., *icke* kan en gång för alla fastställas.

Ty vad som härutinnan kan passa under det första eller de första arbets-åren av kommissionens verksamhet, lämpar sig säkerligen icke alls i fortsättningen. Arbetsbördan inom dylika fasta utskott skulle bliva i hög grad ojämn, eller också måste till ett och samma utskott samlas uppgifter av mer eller mindre heterogen beskaffenhet, krävande helt skiljaktig sakkunskap. Även den omständigheten att ett flertal beredskapsärenden måste behandlas ur mer än en synpunkt, skulle, om fasta utskott inrättades, medföra ett ofta återkommande behov av gemensamma sammanträden eller tillsättande av blandade kommittéer från desamma, varvid man knappast kunde undvika onödig omgång i arbetet m. fl. olägenheter. Vid sådant förhållande hava de sakkunnige funnit lämpligast, att kommissionen har fria händer att uppdelas sig på så många utskott som omständigheterna vid varje särskild tidpunkt föranleda. Dock bör lämpligen föreskrivas, att varje utskott skall utgöras av, förutom ordföranden, minst tre ledamöter; samma ledamot bör givetvis kunna tillhöra flera utskott.

Beslut angående tillsättandet av arbetsutskott fattas vid plenarsammanträde; och i regeln torde väl detta ske vid de årliga sammanträden, då kommissionen uppdrager riktlinjerna för nästkommande års arbeten, d. v. s. beslutar angående vilka utredningar och planlägningsarbeten, som man ur försvarsberedskapens synpunkt bör närmast gripa sig an med. I samband med utskottens tillsättande sker överlåtelse på dem av kommissionens beslutanderätt i viss utsträckning.

I syfte att befrämja samarbetet inom statsförvaltningen rörande den ekonomiska försvarsberedskapen och stärka intresset för densamma bör, enligt de sakkunniges mening, i instruktionen för rikskommissionen stadgas, att en gång om året samtliga kommissionens ordinarie och extra ledamöter skola samlas till *årskonferens*. Detta möte bör äga rum inför chefen för försvarsdepartementet och i närvaro av de övriga medlemmar av regeringen m. fl., som han finner lämpligt inbjuda. Konferensens program bör bland annat upptaga en översiktlig redogörelse för landets för handen varande ekonomiska försvarsberedskap ävensom föredrag rörande någon eller några aktuella beredskapsfrågor. Konferensen bör givetvis icke vara offentlig.

Vad rikskommissionens verksamhet i övrigt angår, torde här endast böra framhållas, att kommissionens överläggningar och beslut huvudsakligen lära komma att röra sig om

dels bestämmandet av de arbeten, som kommissionen underställd kanslipersonal skall utföra, ävensom de arbeten vilka skola överlätas åt särskilda sakkunnige;

dels framställningar till olika statsmyndigheter angående deras arbeten på den ekonomiska försvarsberedskapens område samt överenskommelser rörande samarbetet härutinnan;

dels även rapporter eller framställningar till Kungl. Maj:t angående den ekonomiska försvarsberedskapen och dess krav.

Den huvudsakliga arbetsbördan kommer i varje fall att påvila den kom-

missionen underställda kanslipersonalen, om vars sammansättning och åligganden de sakkunnige nu gå att uttala sig.

*

I det föregående har på flera ställen påvisats, hurusom arbetena för vårt lands ekonomiska försvarsberedskap måste bliva vida mera omfattande under de första årens nydaningsverksamhet, än vad sedermera kan bliva fallet. Tydligt är, att detta förhållande måste tagas i betraktande vid bestämmandet av storleken av *rikskommissionens kansli*. De sakkunnige hava funnit riktigast, att man redan från början tager sikte på personalbehovet i framtiden och alltså först söker konstatera vad som oundgängligen erfordras under det mera permanenta fortvarighetstillstånd, som torde uppnås, sedan de viktigaste stora huvudplanerna blivit första gången upplagda. När minimi-behovet av kanslipersonal sålunda blivit fastslaget, bör undersökas, huru den extra arbetskraft må kunna tillgodoses, som begynnelseårens förberedelser utan tvivel påfordra. Detta är nämligen enligt de sakkunniges mening en rent tillfällig företeelse, som icke bör inverka bestämmande för kansliets fasta organisation.

Enligt krigsberedskapskommissionens betänkande skulle, såsom förut anförts, i rikskommissionen fast anställas en kanslichef ävensom fyra honom underställda avdelningschefer, nämligen en för militärärenden, en för industriella frågor, en för livsmedelsfrågor och en för finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten. Ehuru benämningen »avdelningschefer» användes i betänkandet, synes någon indelning av kansliet i avdelningar icke hava åsyftats; i varje fall nämner betänkandet ingenting härom. Avsikten torde fastmer varit att framhålla behovet av på skilda områden kvalificerade krafter för de olika arbetena inom kommissionen. Sålunda påvisas i betänkandet, att den militära avdelningschefen mindre erfordras för bearbetning av någon viss del av arbetsfältet än för att tillföra kommissionen erfarenhet angående på krigsberedskapen inriktat arbete över huvud taget.

Även de sakkunnige äro av den uppfattningen, att en kanslichef erfordras för arbetenas ledning, och att arbetskrafter med speciell sakkunskap på vissa viktigare verksamhetsområden måste anställas i kansliet. Att arbetena under alla omständigheter kräva dels en militär fackman, dels en ingenjörteknisk fackman, båda med icke obetydlig erfarenhet och insikter på resp. områden, synes ofrånkomligt. Militärorganisatorisk sakkunskap fordras nämligen vid handläggningen av det stora flertalet beredskapsplaner och teknisk erfarenhet icke blott vid behandlingen av frågor rörande den industriella försvarsberedskapen utan även vid många andra beredskapsärenden. Mera tvivelaktigt är däremot huruvida, såsom krigsberedskapskommissionen föreslagit, en särskild befattning som »livsmedelschef» skall erfordras. Med hänsyn till den förut lämnade redogörelsen för de olika planläggningsarbetenas natur måste man nämligen fråga sig, huruvida en för befattningen sakkunnig person

skall sökas bland intendenturens, jordbrukets, socialkunskapens eller nationalekonomiens män. Av samma skäl kan tveksamhet råda angående lämpligheten att anställa en »avdelningschef för finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten». Enligt de sakkunniges mening synes det, med hänsyn till den vitt skilda sakkunskap, som i dessa båda fall erfordras för handläggning av olika delar av beredskapsplanerna, vara mera rationellt, om kommissionen för varje särskilt arbetsområde anlitar den arbetskraft, som därför bäst behöves; och i den mån det icke gäller sådana organisatoriska och statistiska arbeten, som kommissionens egen personal förmår utföra, böra utomstående experter anlitas. I detta sammanhang må påpekas, att de planer, som sistberörda båda »avdelningschefer» enligt krigsberedskapskommissionens förslag skulle handlägga, äro till sin huvudsakliga del just av det slag, att de fortbestående arbetena efter planernas första uppläggning lära bli av relativt ringa omfattning. Med anledning av det nu anförda anse de sakkunnige icke erforderligt att i kansliet upptaga fasta befattningar för de göromål, som sistnämnda båda tjänstemän avsetts att bestrida.

Däremot synes ofrånkomligt, att kansliet får en fast sekreterare, något som också krigsberedskapskommissionen på sin tid föreslog. Denna tjänsteman borde hava till uppgift att, förutom ombesörjandet av kommissionens skriftväxling och protokollsföring, biträda vid de olika beredskapsplanernas formella uppsättande, vid statistiska arbeten m. m.

I anslutning till det nu anförda hålla de sakkunnige sålunda före, att organisationen av rikskommissionens kansli icke bör inriktas på en uppdelning i avdelningar, utan fastmer syfta på en samverkan av arbetskrafterna under kanslichefens ledning till lösande av de vid varje särskild tidpunkt mest aktuella problemen, genom vilken anordning en begränsning av behovet av kanslipersonal möjliggöres. De sakkunnige anse också, att — både på grund härav och i betraktande av att vissa delar av beredskapsplanerna, enligt vad förut angivits, skulle handläggas av olika ämbetsverk — de ordinarie kanslitjänstemännen vid rikskommissionen böra kunna inskränkas till:

- en kanslichef,
- en tjänsteman för handläggning av militära och organisatoriska frågor,
- en tjänsteman för handläggning av ingenjörtekniska frågor samt
- en sekreterare, tillika statistiker.

Härtill kommer erforderlig lägre kanslipersonal; enligt de sakkunniges mening torde minimibehovet härav kunna sättas till två kvinnliga skrivbiträden.

En given förutsättning för den nu föreslagna organisationen är emellertid — och detta bör kraftigt understrykas — att tillräckliga medelsanslag bli ställda till rikskommissionens förfogande för att sätta den i stånd att tillkalla särskilda experter eller annan tillfällig arbetskraft i behövlig utsträckning. Vidare må här än en gång erinras om, att den föreslagna kansliorganisationen är beräknad med hänsyn till det framtida behovet, sedan de första årens mera forceerade planlägningsarbeten äro över. Till frågan om bekos-

tandet av tillfälliga extra arbetskrafter under den första perioden återkomma de sakkunnige i samband med beräkning av kostnaderna för rikskommissionen.

Beträffande rikskommissionens ovan angivna tjänstemannabefattningar må följande här tillfogas.

Kanslichefen, som torde böra tillsättas av Kungl. Maj:t, bör vara en person, som i eminent grad är mäktig att förverkliga kommissionens idé, sammanhålla det mångskiftande arbetsmaterialet och ansvara för föredragningen inom kommissionen. Till befattningen kan väljas en civil ämbetsman, en officer, en nationalekonom med administrativ läggning o. s. v. Huvudvikten bör i alla händelser läggas på de rent personliga egenskaperna, energi och chefsbegåvning. Att tillförsäkra kommissionen en verkligt dugande kraft på denna post torde få betecknas som en av de viktigaste förutsättningarna för att rikskommissionens inrättande skall hava åsyftad verkan.

Den militäre tjänstemannen bör vara en erfaren officer med framstående organisatorisk skicklighet samt helst även teknisk erfarenhet. Uppläggandet av organisations- och mobiliseringsplaner för kristidsinstitutionerna samt uppdragandet av riktlinjerna och den formella ramen för andra beredskapsplaner torde utgöra en betydande del av hans verksamhet. Till hans uppgifter torde även höra handläggningen av vissa frågor om värnpliktig arbetskraft m. fl. personalärenden.

Den ingenjörtekniske tjänstemannen bör vara en person med högre teknisk utbildning, goda allmänna ingenjörskunskaper samt mångsidig kännedom om svensk industri. Hans insikter böra företrädesvis ligga inom sådana tekniska områden, som äro av betydelse ur krigsberedskapssynpunkt. Hans verksamhet torde huvudsakligen komma att bestå uti tekniska utredningar samt handläggning av andra frågor rörande den industriella beredskapen. Den registrering av ingenjörer, som ur försvarsberedskapens synpunkt kan befinnas erforderlig, torde eventuellt också böra stå under hans ledning.

Till *sekreterarebefattningen* torde böra utses en person med erfarenhet i administrativa göromål samt vana vid statistiska arbeten. Fördelaktigt vore givetvis, om han även ägde nationalekonomisk bildning.

Samtliga de tre sistnämnda tjänstemännen synas böra av Kungl. Maj:t tillsättas på förordnande efter förslag av kommissionen.

V. Kostnadsberäkning.

Kostnaderna för rikskommissionens verksamhet hava de sakkunnige för överskådlighetens skull fördelat på följande utgiftstitlar: arvoden åt ordförande, tjänstemän och ledamöter; utredningskostnader samt anslag till skrivbiträden, expenser och diverse.

Ordförandens arvode bör beräknas med hänsyn till uppdragets maktpåliggande natur och att detsamma kommer att taga väsentlig tid i anspråk.

Såsom redan anförts skall ordföranden leda förhandlingarna icke blott vid kommissionens plenarsammanträden, utan som regel även vid arbetsutskottens sammanträden, varjämte han städse måste stå redo för konferenser i viktigare ärenden samt vara beredd att företräda kommissionens intressen inför statsmakterna och utåt. De sakkunnige anse, att med hänsyn till de stora krav man måste ställa på ordföranden, hans årsarvode icke kan sättas lägre än 5,000 kronor.

Beträffande *tjänstemännens arvoden* få de sakkunnige anföra följande.

På kanslichefen måste, enligt vad förut sagts, ställas mycket höga anspråk i fråga om personlig duglighet. För att kunna förvärva och vid kommissionen varaktigt fästa en kompetent kraft å denna post, torde ersättningen för uppdraget icke böra understiga arvode för expeditionschef enligt gällande avlöningsreglemente för befattningshavare inom statsdepartement m. m., d. v. s. 15,000 kronor för år. Detta belopp beräknades också för befattningen ifråga både av krigsberedskapskommissionen och i propositionen till 1925 års riksdag.

Den militäre tjänstemannens arvode torde böra fastställas så, att man med någon visshet kan påräkna, att för uppdraget erhålles en officer med tillräckligt höga både yrkeskvalifikationer och personliga förutsättningar. Härför erfordras, enligt de sakkunniges mening, att ersättningen åtminstone motsvarar en överstelöjtnants löneförmåner med någon förstärkning, motiverad av arbetsuppgifternas krävande art. De sakkunnige föreslå ett årsarvode lika med lön enligt gällande civila avlöningsreglementes lönegrad B 29, 32:dra löneklassen i ortsgrupp G, d. v. s. 11,460 kronor, vilket belopp även upptagits i 1925 års proposition.

Vad kommissionens ingenjör beträffar, torde han böra jämföras med den militäre tjänstemannen i avlöningshänseende. Därigenom skulle hans arvode komma att motsvara högsta avlöningen för vissa byrådirektörsbefattningar med mera självständig ställning inom den centrala förvaltningen. Lägre synes denna tjänstemans ställning icke böra sättas, om vid befattningen skall varaktigt kunna fästas en ingenjör med den omfattande bildning och erfarenhet, som erfordras för en tillfyllestgörande handläggning av beredskapsproblem av allmän teknisk natur.

För sekreteraren lärers skäligen böra beräknas ett arvode, som motsvarar, vad flertalet innehavare av sekreterarebefattningar inom den centrala förvaltningen med fulla tjänstgöringsmeriter åtnjuta. De sakkunnige föreslå såsom årsarvode lönebeloppet enligt lönegrad B 24, 27:de löneklassen i ortsgrupp G, d. v. s. 9,060 kronor.

De sakkunnige hava förutsatt, att till *kommissionens ledamöter* skulle utgå arvode för deltagande i sammanträde, i likhet med vad fallet är beträffande andra liknande uppdrag inom statsförvaltningen. Att de ledamöter, som icke äro i statstjänst, skola vara berättigade till något arvode, torde icke särskilt behöva motiveras. Beträffande de övriga anse de sakkunnige, att såväl billighetsskäl som erfarenheten från andra förvaltningsområden bestämt tala för lämpligheten att i berörda avseende icke göra någon skillnad mellan

ledamöter i och utom statstjänsten. Såsom lämpligt belopp å arvode föreslå de sakkunnige 20 kronor för sammanträde. För deltagande i årskonferens torde dylikt dagarvode givetvis icke böra utgå.

Resekostnads- och traktamentsersättning, i den mån sådan eventuellt ifrågakommer, t. ex. för utom Stockholm boende ledamot eller för tjänsteman i kommissionens ärenden, torde få bestämmas av Kungl. Maj:t och bestridas av för sådana ändamål avsett anslag under 4:de huvudtiteln.

Beträffande *utredningskostnader* få de sakkunnige anföra följande.

Förslaget till en rikskommission är väsentligen byggt på tanken, att ett omfattande samarbete skall ske mellan olika myndigheter och kommissionen. I detta samarbete torde förutom behandling av mera principiella frågor bl. a. även ingå, att vissa utredningar på framställning av kommissionen utföras av respektive verk. På detta sätt kan dock långt ifrån allt för den ekonomiska försvarsberedskapen erforderligt utredningsarbete tillgodoses. Såsom redan på flera ställen antytts, blir det ofta nödvändigt att anlita enskild sakkunskap eller eventuellt låta verkställa hela utredningar genom särskilt tillkallade experter, t. ex. i fråga om upptagande i krigstid av helt nya tillverkningar, ersättningsämnen o. d.

För denna utredningsverksamhet erfordras givetvis tillgång till penningmedel. Man kan icke beräkna, att mer än en del av ämbetsverkens bidrag till arbetet — företrädesvis tillhandahållande av upplysningar och material ur verkens egna handlingar o. d. — kan lämnas utan särskild kostnad. Vid hänvändelse till sådana institutioner som ingenjörsvetenskapsakademien och statens provningsanstalt ävensom då enskilda forskare eller tekniska experter anlitas, kunna avsevärda belopp erfordras till ersättning för uppdragets fullgörande.

Enligt de sakkunniges mening bör i första hand kommissionen själv disponera över anslagsmedel för berörda ändamål. Att på förhand uppgöra någon fullt tillförlitlig kalkyl över ifrågavarande behov lär emellertid icke vara möjligt. I viss mån får väl arbetstakten rättas efter medelstillgången, till dess erfarenheten efter hand givit säkrare hållpunkter för bedömande av årliga medelsbehov. Det belopp, som bör upptagas å rikskommissionens stat, torde i varje fall icke kunna sättas lägre än 15,000 kronor, vilket kan anses vara ett minimibelopp för åstadkommande av en rimlig arbetseffekt.

Visar det sig, att under de första årens omfattande planläggningsarbeten dessa medel icke äro tillräckliga, lär Kungl. Maj:t på framställning av kommissionen kunna lämna bidrag av till förfogande ställda medel, såsom å olika huvudtitlar förekommande anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunnige. I detta sammanhang vilja de sakkunnige framhålla, att prövning av sistnämnda slag av medelsanvisning även kunde giva uppslag och erfarenhet för bedömande i vad mån andra huvudtitlar än den fjärde böra bära vissa kostnader för beredskapsarbetet, något som även ifrågasatts i 1925 års försvarsproposition, men som de sakkunnige icke tro vara möjligt att på frågans nuvarande stadium närmare utveckla, även om principen synes fullt riktig.

Beträffande rikskommissionens *skrivbiträden* hava de sakkunnige tänkt sig dels ett kvinnligt biträde med kanslibiträdes kompetens, som även kunde användas för registrators- och arkivgöromål, dels ett av kontorsbiträdes ställning. Kostnaderna härför hava beräknats till högst 5,196 kronor, motsvarande en årslön enligt lönegrad B 7, 7:de löneklassen, samt en årslön enligt B 4, 4:de löneklassen, båda å ortsgrupp G.

Kostnader för *expenser*, bränsle, lyse m. m. torde med ledning av vissa större verks faktiska utgifter av motsvarande slag kunna beräknas till 4,500 à 5,000 kronor.

Beträffande erforderlig lokal hava de sakkunnige beräknat ett utrymmesbehov av c:a 7 rum, men icke upptagit något hyresanslag härför, då de ansett sig kunna förutsätta, att plats för kommissionen får beredas i fastighet eller lägenhet, som disponeras av statsverket.

Slutligen få de sakkunnige nämna, att de jämväl förutsätta, att sedvanligt dyrtidstillägg skall tillkomma i staten upptagna tjänsteinnehavare att utgå av dyrtidsanslag under 4:de huvudtiteln.

På förestående grunder hava de sakkunnige uppgjort det *förslag till stat för rikskommissionen*, som angives i bil. 1. I förslaget hava sammanträdesarvodena för kommissionens ledamöter förslagsvis beräknats uppgå till 3,000 kronor, varjämte expenskostnaderna upptagits till 4,824 kronor för erhållande av en jämn slutsumma å rikskommissionens kostnader. Sammanlagt skulle dessa komma att utgöra 80,000 kronor för år.

*

Vid behandlingen i Kap. IV av frågan om rikskommissionens kanslipersonal påvisades, att under de första åren av kommissionens verksamhet ett tillfälligt behov av extra arbetskrafter säkerligen komme att göra sig gällande. De sakkunnige hava vid övervägandet av denna fråga funnit, att saken lämpligen bör ordnas på följande sätt.

Under de nu närmast följande åren torde tillfälle erbjudas att använda militärpersonal å övergångsstat för vissa arbeten inom rikskommissionen. Med hänsyn härtill borde lämpligen en bestämmelse utfärdas av innehåll, att officer å övergångsstat, som anställes såsom tjänsteman i kommissionen, må i arvode endast åtnjuta skillnaden mellan arvodesbeloppet enligt kommissionens stat och honom tillkommande lön å övergångsstat, ävensom att kommissionen äger att använda vad sålunda inbesparas för anställande av erforderliga extra arbetskrafter.

Genom en dylik bestämmelse bleve det möjligt att utan ökning av kostnaderna tillfälligt anställa 2 à 3 officerare ävensom erforderligt skrivbiträde för att under de första åren av rikskommissionens verksamhet såsom extra biträden hjälpa till med uppläggandet av de många nya beredskapsplaner, som då måste utarbetas i kommissionen. Begynnelseårens svårigheter för vinnandet av en effektiv ekonomisk försvarsberedskap skulle genom ett dylikt förfarande på bästa och enklaste sätt lösas.

Ovanberörda bestämmelse om militärpersonal å övergångsstat har i anmärkningsform blivit införd uti den i bil. 1 upptagna förslagsstaten för rikskommissionen.

I detta sammanhang må erinras om, att enligt 1925 års proposition en reducering av det då beräknade anslaget för rikskommissionen ansågs böra ske under den tid militärpersonal å övergångsstat kunde påräknas för arbetena. I och med att anslaget i det nu framlagda statförslaget blivit så avsevärt nedsatt i jämförelse med i propositionen, lär med hänsyn till nyssberörda förhållanden någon minskning av medlen under den första tiden icke kunna ifrågakomma, utan att detta, enligt de sakkunniges mening, skulle betänkligt fördröja och försvåra ordnandet av vårt lands ekonomiska försvarsberedskap.

*

De sakkunnige hava utarbetat ett förslag till instruktion för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, vilket förslag meddelas i bil. 2. Förslag till kungörelse angående ämbetsverkens skyldigheter med avseende å den ekonomiska försvarsberedskapen lämnas i bil. 3. Någon särskild motivering för dessa båda förslag torde här icke erfordras.

Förslag

till stat för Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap.

I. Ordförande, arvode	kr. 5,000: —
II. Tjänstemän:	
Kanslichef, arvode	kr. 15,000: —
Tjänsteman för handläggning av militära och organisationsfrågor, arvode	» 11,460: —
Tjänsteman för handläggning av ingenjör- tekniska frågor, arvode	» 11,460: —
Sekreterare och statistiker, arvode	» 9,060: —
	» 46,980: —
III. Sammanträdesarvoden à 20: — kr. pr dag till kommissionens ledamöter, förslagsvis	» 3,000: —
IV. Särskilda utredningar:	
Ersättning åt särskilt tillkallade sakkunnige m. m.	» 15,000: —
V. Skrivbiträden, expenser m. m.:	
2 kvinnliga skrivbiträden, förslagsvis	kr. 5,196: —
Expenser, bränsle, lyse m. m.	» 4,824: —
	» 10,020: —
	<u>Summa kronor 80,000: —</u>

Anm. 1. Statstjänsteman, som förordnas till tjänsteman i rikskommissionen, frånträder innehavande lön på stat samt åtnjuter under tiden för förordnandet i denna stat upptaget arvode.

Anm. 2. Därest officer på övergångsstat anställes såsom tjänsteman hos kommissionen, utgår årsarvodet med i denna stat upptaget belopp, minskat med honom tillkommande lön å övergångsstat. Vad sålunda inbesparas, må av rikskommissionen användas för anställande av extra tjänstemän eller för särskilda utredningar genom sakkunnige.

Anm. 3. Om brist uppstår å någon av titlarna III, IV eller V, må till täckande därav användas å andra av dessa titlar möjligen uppkommande besparingar, under villkor att summan av dessa titlar icke överskrides.

Förslag
till
Instruktion för Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap.

§ 1.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har till uppgift att under Kungl. Maj:t utgöra det ledande och övervakande organet för rikets försvarsförberedelser på det ekonomiska området.

I sådant syfte åligger det rikskommissionen att verka för och draga försorg om, att erforderliga planlägningsarbeten och andra förberedelser bliva utförda, så att under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden det militära försvarets behov av varor och förnödenheter må kunna tillgodoses, folkförsörjningen tryggas och näringslivets fortgång så vitt möjligt säkerställas.

§ 2.

Till fullföljande av sin uppgift äger rikskommissionen att *dels* träda i förbindelse med statens civila och militära myndigheter samt allmänna och enskilda institutioner för att genom dessas medverkan och inbördes samarbete söka nå fram till ett betryggande, planmässigt ordnande av rikets ekonomiska försvarsberedskap, *dels* även till Kungl. Maj:t avgiva de framställningar och förslag, som kunna befrämja nämnda beredskap.

§ 3.

Rikskommissionen består av en ordförande och tolv ordinarie ledamöter ävensom extra ledamöter.

Ordföranden utses och förordnas av Kungl. Maj:t.

Ordinarie ledamöter äro generalfälttygmästaren, chefen för generalstabens och chefen för marinförvaltningen ävensom cheferna för kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och socialstyrelsen; vidare en representant för riksbanksfullmäktige, en representant för ingenjörsvetenskapsakademien, en för Sveriges industriförbund och en för Sveriges allmänna lantbrukssällskap, dessa fyra förordnade av Kungl. Maj:t för en tid av tre år i sänder på förslag av vederbörande institution; samt slutligen två ledamöter förordnade av Kungl. Maj:t, likaledes för tre år i sänder, på förslag av de förutnämnda ledamöterna.

Såsom *extra ledamöter* skola efterföljande chefer för statsinstitutioner uppå kallelse taga säte och stämma i rikskommissionen, envar då ärende där behandlas, som särskilt berör hans verksamhetsområde, nämligen: chefen för fortifikationen, generalintendenten, generalfältläkaren, generalkrigskommissarien, chefen för marinstaben, chefen för flygvapnet; cheferna för medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, generaltullstyrel-

sen och domänstyrelsen ävensom bankinspektören samt chefen för statistiska centralbyrån. Vidare skola riksgäldsfullmäktige anmodas att utse en representant att såsom extra ledamot deltaga i kommissionens förhandlingar och beslut, då ärende, som berör riksgäldskontorets verksamhetsområde, behandlas inom kommissionen.

Chef för statsinstitution, som enligt det förestående är ordinarie eller extra ledamot av rikskommissionen, äger rätt att vid förfall låta sig företrädas inom kommissionen genom underställd befattningshavare.

§ 4.

Rikskommissionen äger att inom sig utse vice ordförande.

§ 5.

Inom rikskommissionen handläggas och avgöras ärendena dels vid plenarsammanträden, dels vid sammanträden med de arbetsutskott, som kommissionen äger att inom sig utse för behandling av särskilda slag av frågor.

Arbetsutskott skall omfatta minst tre ledamöter. Ledamot kan samtidigt tillhöra flera arbetsutskott.

§ 6.

Vid plenarsammanträde skola handläggas frågor rörande rikskommissionens arbetsordning, uppdelning på arbetsutskott, bestämmandet av årliga arbetsprogram samt frågor rörande kommissionens organisation och ekonomi ävensom andra ärenden, vilka enligt ordförandens bestämmande anses böra vid dylikt sammanträde behandlas. Inom arbetsutskott handläggas och avgöras de frågor, som kommissionen vid plenarsammanträde beslutat överlämna till sådan handläggning.

För besluts fattande vid plenarsammanträde erfordras, att minst sex ledamöter äro närvarande, för beslut vid arbetsutskottssammanträde att minst tre äro närvarande. Besluten avgöras genom flertalet ledamöters mening, och gäller vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden.

§ 7.

Kallelse till sammanträden utfärdas av ordföranden, som i samband därmed bestämmer, huruvida på grund av ärendenas natur en eller flera extra ledamöter skola, utöver vederbörande ordinarie ledamöter, tillkallas.

Ordföranden leder förhandlingarna vid såväl plenarsammanträden som i regeln även vid arbetsutskottens sammanträden.

§ 8.

Vid alla sammanträden skola föras protokoll, upptagande de närvarandes namn, ärenden, som varit under behandling, samt fattade beslut.

Därest närvarande ledamot eller föredragande tjänsteman har från majoriteten avvikande mening, äger han få densamma återgiven i eller vidfogad den utgående expeditionen i ärendet eller, där sådan icke förekommer, antecknad i protokollet.

§ 9.

Rikskommissionens samtliga ordinarie och extra ledamöter skola årligen före maj månads utgång kallas till *årskonferens*, vilken äger rum inför chefen för försvarsdepartementet och i närvaro av de övriga ledamöter av statsrådet m. fl. personer, som han anmodar i konferensen deltaga.

Vid årskonferensen skall bland annat redogörelse lämnas över pågående arbeten rörande rikets ekonomiska försvarsberedskap ävensom därmed sammanhängande spörsmål.

§ 10.

Rikskommissionens *tjänstemän* utgöras av en kanslichef, utsedd och förordnad av Kungl. Maj:t, en tjänsteman för handläggning av militära och organisatoriska frågor, en tjänsteman för handläggning av ingenjörtekniska frågor samt en sekreterare, dessa tre tillsatta av Kungl. Maj:t på förordnande efter av kommissionen ingivna förslag.

Biträdande kanslipersonal ävensom tillfälliga arbetskrafter anställas av kommissionen i mån av behov och därför tillgängliga medel.

§ 11.

Instruktioner för tjänstemän och biträdande kanslipersonal ävensom bestämmelser angående ärendenas föredragning inom rikskommissionen, angående handlingars undertecknande m. fl. liknande ordningsföreskrifter införas i för rikskommissionen gällande *arbetsordning*, vilken kommissionen äger själv uppgöra och fastställa.

§ 12.

Angående ersättning till rikskommissionens ordförande, ledamöter och tjänstemän bestämmes i för kommissionen fastställd stat.

Bil. 3.

Förslag till

Kungl. kungörelse angående ämbetsverkens medverkan till den ekonomiska försvarsberedskapen.

Kungl. Maj:t, som denna dag utfärdat instruktion för rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap (Sv. förf.-saml. nr ..... 192...) anbefaller härmed till statsförvaltningen hörande kollegier, allmänna verk och styrelser

att tillhandagå rikskommissionen med de upplysningar, råd och anvisningar, som må erfordras för kommissionens syften, samt

att, utan åsidosättande av vederbörande ämbetsverk eljest åliggande arbetsuppgifter, verkställa de utredningar, planläggnings- och revideringsarbeten för den ekonomiska försvarsberedskapen, om vilkas utförande överenskommelse må hava träffats mellan ämbetsverket och rikskommissionen.

RESERVATION

av Major C. E. Swartz.

Det av de sakkunnigas majoritet avgivna förslaget har ej av mig kunnat biträdas, och får jag till belysande av min ståndpunkt i frågan anföra följande.

I. Allmänna synpunkter.

Såsom grund för arbetets organisation och för beräkning av för ändamålet erforderlig fast anställd personal torde man böra utgå från den i Kap. II av betänkandet gjorda indelningen av beredskapsarbetet i vissa huvudgrupper. Särskilda organ eller särskilda personer inom ett och samma organ böra finnas, som handhåva arbetet med bestämda grupper, och som bära det direkta ansvaret för, att vederbörliga planer finnas uppgjorda för respektive grupper i deras helhet, och att dessa planer vidmakthållas, så att de vid varje tidpunkt äro avpassade efter då rådande förhållanden.

De sakkunnigas majoritet däremot synes hava utgått från en arbetsfördelning — varav torde i viss grad följa en motsvarande ansvarsfördelning — som i allmänhet innebär, att inom de olika huvudgrupperna arbetet med planernas militära och organisatoriska delar ålägges en person, för den tekniska delen en annan o. s. v., under det att det direkta ansvaret för att samtliga planer i hela deras omfattning vederbörligen upprättas och vidmakthålles, och att deras av olika personer bearbetade militära, organisatoriska och tekniska m. fl. delar passa tillsammans synes vara ålagt en tredje person, kanslichefen.

Oavsett att — på grund av den härför erforderliga ingående kännedomen om det synnerligen vittomfattande arbetsområdet även beträffande detaljer — det knappast torde vara möjligt att utan eftergift på avsett resultat koncentrera allt detta direkta ansvar på en person, torde såsom ytterligare skäl för att välja förstnämnda gruppindelning såsom huvudgrund för organisationen kunna anföras, att härigenom

dels en med hänsyn till avsett resultat mera rationell arbetsfördelning ernås,

dels samarbetet med vissa civila myndigheter, vars bistånd måste påräknas, i avsevärd grad torde underlättas, på grund av att respektive myndigheters här avsedda arbetsuppgifter i stort sett falla inom ramen av viss grupp.

Stöd för principen om att vid organisationens utformande utgå från en dylik arbetsfördelning i grupper finnes slutligen i Krigsberedskapskommissionens år 1918 avgivna betänkande.

Vid beräkning av behovet av fast anställd personal för en centralorganisation för den ekonomiska försvarsberedskapen är omfattningen av det beredskapsarbete, som kan utläggas på ordinarie myndigheter, av stor betydelse.

delse. De sakkunnigas majoritet synes mig emellertid hava överskattat omfattningen av det arbete, som kan utföras av vissa civila myndigheter, och anser jag med hänsyn härtill, att det av majoriteten angivna personalbehovet för centralorganet är för lågt beräknat, vilket närmare behandlas i efterföljande avdelning II.

Den av mig enligt ovan förordade arbets- och ansvarsfördelningen efter angivna huvudgrupper av beredskapsplaner utgör den ledande grundprincipen i Industrieredskapskommissionens den 25 november 1925 avgivna förslag till här avsedd frågas lösning. Detta förslag avsåg inrättande av dels en Rikskommission under fast avlönad ordförande för ledning av beredskapsarbetet i stort sett och för handläggning av vissa angivna frågor, dels ytterligare två organ, ett för vardera av de båda viktigaste grupperna av beredskapsarbeten, nämligen krigsindustriärenden och folkförsörjningsärenden. Principiellt sett anvisar förslaget ifråga enligt min mening den mest rationella vägen för lösningen av frågan. Då emellertid ett godtagbart resultat torde kunna ernås även genom att koncentrera hela ledningen av beredskapsarbetet till ett centralorgan, om detta organiseras efter ovannämnda grundprincip, anser jag mig — med hänsyn till de direktiv, som för utredningsarbetets utförande lämnats de sakkunniga, och på grund av de kostnadsbesparingar, som genom en dylik koncentration ernås — kunna biträda majoritetens förslag att inrätta endast ett centralorgan, »Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap».

II. Rikskommissionens sammansättning.

Vad angår majoritetens förslag beträffande ordförande samt ordinarie och extra ledamöter i Rikskommissionen kan jag i huvudsak ansluta mig till detsamma. Önskvärt hade varit, att den förstnämnda i enlighet med Industrieredskapskommissionens förslag genom fast avlöning å förslagsvis kr. 18,000 varit helt knuten till kommissionen, men torde detta av kostnads-hänsyn ej låta sig göra.

På grund av det stora inflytande på här avsett beredskapsarbete, som militärförvaltningens alla grenar måste tillerkännas, torde lämpligen utom generalfälttygmästaren även chefen för fortifikationen, generalintendenten och generalfältläkaren böra beredas platser som ordinarie ledamöter. Om genom en dylik överflyttning av de tre sistnämnda från extra till ordinarie ledamöter de senares antal skulle anses bliva allt för stort, torde dock åtminstone generalintendenten, som har att handlägga beredskapsfrågor i stor utsträckning både beträffande industrigruppen och livsmedelsgruppen, och vars mera permanenta deltagande i beredskapsarbetet i dess helhet därför torde vara önskvärt, böra beredas plats såsom ordinarie ledamot.

Det relativt begränsade område inom hithörande arbete, som berör chefen för Flygvapnet, torde däremot ej motivera dennes överflyttning till ordinarie ledamot.

Utöver ovan angivna militära förvaltningschefer torde även chefen för marinstaben bära överflyttas från extra till ordinarie ledamot.

En i enlighet med de i avdelning I angivna synpunkterna gjord beräkning av minimibehovet av fast avlönad personal i Rikskommissionens kansli giver vid handen — under förutsättning att arbetet skall kunna rationellt och i någotsånär godtagbar omfattning bedrivas — att för ändamålet följande tjänstemän torde erfordras, nämligen

1 kanslichef

3 föredragande (med direkt ansvar för vissa plangrupper)

1 sekreterare.

Att en kanslichef erfordras för arbetets ledning, särskilt då ordföranden ej är helt knuten vid kommissionen, torde, med hänsyn till vad därom i föregående utredningar och förslag anförts, ej behöva ytterligare motiveras. För att kunna fylla sin vittomfattande och maktpåliggande uppgift såsom ledare bör han i största möjliga utsträckning befrias från föredragning och därmed följande *direkt ansvar* för de särskilda plangruppernas uppgörande. Som ledare har han *överansvar* för arbetet i hela dess omfattning. Då på grund av ekonomiska skäl behovet av tjänstemän måst beräknas så lågt som möjligt, torde det dock ej kunna undvikas, att han får direkt handlägga vissa planer, för vilka särskild föredragande av kostnadsskäl ej kunnat beräknas. Därvid torde han emellertid kunna anlita sekreteraren såsom biträde.

Den största och med det mesta arbetet förenade gruppen utgöres av industrifrågorna. Härför erfordras två föredragande, en officer med organisationsförmåga och teknisk-administrativ erfarenhet samt en ingenjör. Planlägningsarbetena handläggas av dessa i samråd, men torde, med hänsyn till den avgörande betydelse det militära intresset måste tillerkännas för planerna inom denna grupp, större delen av föredragningen — (dock ej beträffande särskilda rent ingenjörtekniska frågor samt vissa frågor, som röra enbart den för krigstillverkning i anspråk ej tagna delen av industrien m. m.) — bära åligga officeren, allt enligt den fördelning, som kommissionen äger bestämma.

De i Kap. II av betänkandet omnämnda huvudgrupperna 2) livsmedelsproduktionsfrågor och 3) konsumtionsregleringsfrågor, vilka torde kunna gemensamt benämnas folkförsörjningsfrågor, stå i nära samband ej blott inbördes utan även med huvudgrupp 4) socialpolitiska m. fl. frågor. Att dessa viktiga frågor, särskilt folkförsörjningsfrågorna, erfordra ansvarig, fast avlönad representation i Rikskommissionen kan enligt min åsikt ej ifrågasättas, och är detta behov av Krigsberedskapskommissionen på sin tid kraftigt framhållet. Önskvärt hade varit, att en föredragande kunde erhållas för folkförsörjningsfrågor och en för socialpolitiska frågor, vilken senare samtidigt då även skulle handlägga finans- och kreditfrågor, i den mån dessa sistnämnda falla inom ramen för kommissionens verksamhet. På grund av kostnadsskäl torde emellertid folkförsörjnings- och socialpolitiska frågor bära sammanföras under en föredragande. Finans- och kreditfrågor, vilka endast i be-

gränsad omfattning torde falla under Rikskommissionens arbetsområde, torde i så fall böra på ovan angivet sätt handläggas av kanslichefen.

En fast sekreterare för kommissionen erfordras, ej blott för protokollföring och skriftväxling m. m., utan även för att såsom ovan framhållits biträda kanslichefen vid vissa honom åliggande arbeten.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att vad ovan anförts angående fördelning av föredragningskyldighet och därmed följande direkt ansvar m. m. är avsett att tillämpas såsom allmän princip, men ej såsom bokstavlig föreskrift, utan bör kommissionen med iakttagande härav själv på lämpligaste sätt ordna arbetet; samt att således föredragningskyldighet för planer tillhörande viss grupp på intet sätt utgör något hinder för att vederbörande, om så befinnes lämpligt, vid behov biträder vid handläggning av andra frågor o. s. v.

Beträffande majoritetens förslag angående erforderliga tjänstemän i kansliet må följande framhållas.

Jag kan ej dela den uppfattningen, att de arbeten, som skulle tillkomma en eventuell »livsmedelschef» och en eventuell »avdelningschef för finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten» huvudsakligen äro av så relativt ringa omfattning, att detta kan anföras såsom ett skäl för obehövligheten av fast avlönad personal för berörda ändamål. Ej heller anser jag med hänsyn till här avsett arbetes bestående art, att i detta fall fast avlönad personal lämpligen kan ersättas med tillfälligt anställd. Till stöd för min uppfattning må framhållas, vad Krigsberedskapskommissionen — som dock i sitt organisationsförslag förutsatt medverkan i vidsträckt omfattning från bestående myndigheter — i sitt betänkande Del I anför om folknäringsproblemet, nämligen

å sid. 28: »under alla förhållanden måste nog anses uteslutet, att detta problem, kanske den ekonomiska krigsberedskapens mest vitala, någonsin skulle kunna anses slutgiltigt behandlat. Det kräver följaktligen i alldeles särskild grad oavbruten omvårdnad och uppmärksamhet»,

å sid. 38: »Såväl livsmedelsområdets omfattning som dess bokstavligen vitala betydelse göra det nödvändigt, att krigsberedskapen förfogar över ... en fast avlönad avdelningschef för dessa frågor.»

Något, som ändrat dessa förhållanden, har enligt min förmening ej inträffat.

Om frågorna tillhörande den synnerligen vittomfattande industrigruppen skola kunna bearbetas i erforderlig utsträckning, torde enligt min åsikt såväl den i majoritetens förslag upptagna officeren som den därstädes upptagna ingenjören få full sysselsättning enbart med dessa frågor. Följden härav blir, att alla övriga frågor i kommissionen (folkförsörjnings-, socialpolitiska, finans- och kreditfrågor m. fl.) komma att påvila kanslichefen, till avsevärt men för hans huvuduppgift såsom ledare för beredskapsarbetet i dess helhet.

Vad slutligen angår det av majoriteten beräknade behovet av kanslibitrådespersonal, anser jag, att en ökning härav möjligen kommer att visa sig erforderlig. På grund av svårigheten att nu exakt kunna beräkna den skriv-

hjälp m. m. som kan komma att erfordras, då den första uppläggningsplanerna en gång i framtiden blir klar, har jag dock ej nu förutsatt någon förändring i denna beräkning.

III. Kostnader.

Beträffande kostnaderna för kommissionen torde ordförandens, kanslichefens, sekreterarens och skrivbiträdenas avlöningsförmåner böra utgå med de resp. belopp, som av majoriteten föreslagits. För var och en av de tre föredragandena föreslås av mig ett arvode å samma belopp, som av majoriteten föreslagits för officeren och ingenjören, d. v. s. kr. 11,460. För sammanträdesersättning, särskilda utredningar och expenser hava av mig beräknats samma belopp som av de sakkunnigas majoritet, dock har expensanslaget i någon mån justerats för att erhålla en jämn slutsumma.

I överensstämmelse med majoritetens förslag förutsattes, att sedvanliga dyrtidstillägg skola utgå från dyrtidsanslag under 4. huvudtiteln.

Förslag till stat för en Rikskommission, organiserad på sätt ovan av mig föreslagits, följer här:

I. Ordförande, arvode	kr. 5,000:—
II. Tjänstemän:	
1 kanslichef, arvode	kr. 15,000:—
2 föredragande i industrifrågor:	
1 officer, arvode	» 11,460:—
1 ingenjör, »	» 11,460:—
1 föredragande i folkförsörjnings- och socialpolitiska frågor, arvode	» 11,460:—
1 sekreterare, arvode	» 9,060:—
	» 58,440:—
III. Sammanträdesarvoden å 20 kronor per dag till kommissionens ledamöter, förslagsvis	» 3,000:—
IV. Särskilda utredningar:	
Ersättning åt särskilt tillkallade sakkunnige m. m.	» 15,000:—
V. Skrivbiträden, expenser m. m.:	
2 kvinnliga biträden, förslagsvis	kr. 5,196:—
Expenser, bränsle, lyse m. m.	» 4,364:—
	» 9,560:—
	Summa kronor 91,000:—

Anm. 1. Statstjänsteman, som förordnas till tjänsteman i rikskommissionen, frånträder innehavande lön på stat samt åtnjuter under tiden för förordnandet i denna stat upptaget arvode.

Anm. 2. Därest officer på övergångsstat anställes såsom tjänsteman hos kommissionen, utgår årsarvodet med i denna stat upptaget belopp, minskat med honom tillkommande lön å övergångsstat. Vad sålunda inbesparas må av rikskommissionen användas för anställande av extra tjänstemän eller särskilda utredningar genom sakkunnige.

Anm. 3. Om brist uppstår å någon av titlarna III, IV eller V, må till täckande därav användas å andra av dessa titlar möjligen uppkommande besparingar under villkor att summan av dessa titlar icke överskrides.

IV. Instruktionen för Rikskommissionen.

I enlighet med vad ovan framhållits, torde i det avgivna förslaget till instruktion för Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap följande ändringar böra införas (varvid beträffande de i avdelning II härövan särskilt omnämnda militära förvaltningscheferna det inom parentes angivna avser det alternativ, att av dem endast generalintendenten överföres från extra till ordinarie ledamot).

§ 3: 1. stycket erhåller följande lydelse:

»Rikskommissionen består av en ordförande och sexton (fjorton) ordinarie ledamöter ävensom extra ledamöter».

I 3. stycket införes

dels efter generalfälttygmästaren:

»chefen för fortifikationen, generalintendenten, generalfältläkaren (generalintendenten)»,

dels efter chefen för marinförvaltningen:

»chefen för marinstaben».

I 4. stycket utgår »chefen för fortifikationen, generalintendenten, generalfältläkaren (generalintendenten), chefen för marinstaben».

§ 10: 1. stycket erhåller följande lydelse:

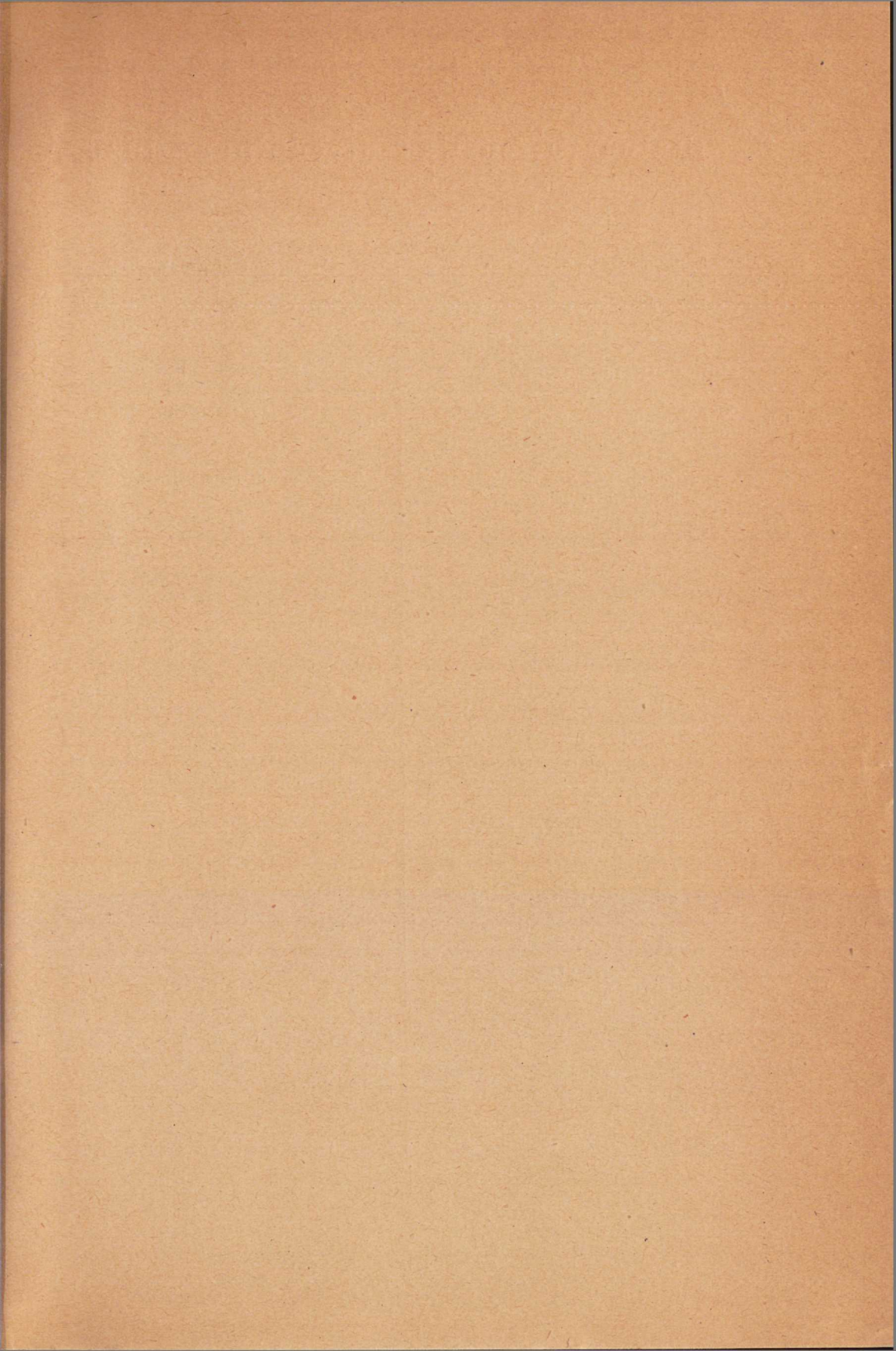
»Rikskommissionens tjänstemän utgöras av en kanslichef, utsedd och förordnad av Kungl. Maj:t, samt övriga tjänstemän enligt för kommissionen fastställd stat, tillsatta av Kungl. Maj:t, på förordnande efter av kommissionen ingivna förslag».

Stockholm den 28 oktober 1926.

Carl Erik Swartz.

Statens offentliga utredningar 1926

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

P. M. ang. tätare tingsammanträden. [6]
Betänkande ang. ändringar i hovrätternas organisation,
arbetssätt och löneförhållanden m. m. [20]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande ang. de icke rättsbildade domsagobiträdernas
avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. [2]
1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Nytt förslag till
militär tjänstepensionslag. [3]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande ang. beskattning av inländska juridiska per-
soner. [18]

Politi.

Betänkande med förslag till lag ang. åtgärder mot drycken-
skap och fylleri. [17]

Socialpolitik.

Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begräns-
ning i vissa främmande länder m. m. [1]
Postverket. [4]
Förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och
samhällsvådliga m. m. [9]

Hälsö- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Förslag till ändrad lydelse av vissa delar av lagen om
nyttjanderätt till fast egendom. [8]
Förslag till lag ang. uppsikt å vissa jordbruk. [15]
Utlåtande med förslag ang. statsbidrag till nyodling och
betesförbättring å ofullständiga jordbruk. [21]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Cement- och betongbestämmelser. Andra upplagan med
tilläggsbestämmelser. [13]
Tillägg nr 1 till cementbestämmelser. Särtryck ur 1926: 13.
[14]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande och förslag ang. ordnandet av bangårdsför-
hållandena i Göteborg. [16]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Det svenska skolväsendets organisation. [5]
Betänkande ang. gymnastiska centralinstitutet. [10]
Förslag till handbok för svenska kyrkan. [12]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. förenkling av förvaltningsorganisationen
vid arméns truppförband. [7]
Förenkling av organisationen å flottans stationer m. m.
Del 1. Flottans varv. [11] Del 2. Flottans stationer
utom varven. [19]
Betänkande rörande den ekonomiska försvarsberedskapens
organisation. [22]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.